

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**VALSTS AMATPERSONU
KRIMINĀLPROCESUĀLĀ IMUNITĀTE**

BAKALaura DARBS

Autore: **Annija Krista Kļava**

Studenta apliecības Nr.: ak14123

Darba vadītājs: Lekt.,Mg.iur. Gunārs Kūtris

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba tēma ir Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Šāda imunitāte dod personai dažāda līmeņa priekšrocības, nosakot īpašu kārtību saukšanai pie kriminālatbildības, līdz ar to šādā veidā kriminālprocesu veikt ir sarežģītāk. Kāds ir šīs īpašās procesuālās kārtības pamats? Lai rastu atbildi uz šo jautājumu ir nepieciešams pievērsties darba uzdevumam.

Darba uzdevums ir noskaidrot valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes saturu un imunitātes atcelšanas pamatus jeb robežas, veikt normatīvo aktu analīzi un izteikt priekšlikumus, ja tādi ir nepieciešami.

Darba gaitā autore secināja, ka pašreizējais kriminālprocesuālās imunitātes regulējums attiecībā uz valsts amatpersonām ir līdz galam nepilnīgs, līdz ar to arī nesakārtots, tādēļ ir nepieciešams ieviest jaunus regulējumus normatīvajos aktos.

Atslēgvārdi: Valsts amatpersona, Kriminālprocess, Imunitāte, Imunitātes apjoms, Imunitātes atcelšana

ANNOTATION

The topic of the Bachelor Thesis is Immunity from Criminal Proceedings of State Officials. Such immunity gives a person the advantages of various levels, determining special procedures for holding a person criminally liable, thereby to carry out the criminal proceedings in this way is more complicated. What is the grounds for this specific procedural order?

Thereby the aim of the Bachelor Thesis is to clarify the content of immunity from criminal proceedings of state officials and the immunity grounds for revocation or limits, perform an analysis of the laws and regulations and state the proposals, if any are required.

In the process of writing the Bachelor Thesis, the author concluded that the current regulations of immunity from criminal proceedings in relation to state officials is incomplete, hence also unsettled, so it is necessary to introduce new framework in laws and regulations.

Key words: state official, criminal proceedings, immunity, extent of the immunity, revocation of the immunity

SATURS

Ievads.....	5
1. Jēdzienu „valsts amatpersona” un „kriminālprocesuālā imunitāte” saturs.....	6
1.1. Valsts amatpersona	6
1.2. Kriminālprocesuālā imunitāte.....	8
1.3. Kriminālprocesuālās imunitātes veidi.....	10
2. Valsts amatpersonas kriminālprocesuālā neaizskaramība	13
2.1. Valsts prezidenta un likumdevējvaras pārstāvju kriminālprocesuālā neaizskaramība	13
2.2. Tiesu varas amatpersonu kriminālprocesuālā neaizskaramība	20
2.3. Izpildvaras amatpersonu neaizskaramība	25
2.4. Tiesībsarga kriminālprocesuālā neaizskaramība	27
3. Valsts amatpersonas kriminālprocesuālās Imunitātes atcelšanas pamats.....	29
3.1. Valsts amatpersonas pakļaušana kratīšanai	29
3.2. Valsts amatpersonas aizturēšana.....	30
3.3. Kriminālvajāšanas uzsākšana pret valsts amatpersonu.....	32
Kopsavilkums	39
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	41

IEVADS

Kā bakalaura darba tēmu autore ir izvēlējusies „Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte”. Vairākos autoru darbos imunitāte pielīdzināta privilēģijai, tā piemērām K. Dišlers grāmatā “Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas” imunitāti nosauc par sevišķu privilēģiju¹, arī juridiski terminoloģiskajā skaidrojošajā vārdnīcā imunitātes jēdziens tiek skaidrots kā dažu kategoriju valsts amatpersonu neaizskaramības privilēģija.²

Latvijā likumdevējs paredzējis īpašu valsts amatpersonu aizsardzību, nosakot īpašu kriminālprocesuālo kārtību attiecībā uz valsts amatpersonām. Tādējādi rodas jautājums, kāds ir šīs īpašās procesuālās kārtības pamats un kā realizēt kriminālprocesu, piemērojot šo īpašo kārtību?

Līdz ar to bakalaura darba **mērķis** ir veikt valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes institūta izpēti. Šajā darbā ir vispārīgi apskatīts, kas kopumā ir kriminālprocesuālā imunitāte un kādām valsts amatpersonām tā ir piemērojama. Sīkāk ir apskatīts šo amatpersonu imunitātes apjoms un tās atcelšanas kārtība. Darba rakstīšanas gaitā tiks vērtēts Latvijā pastāvošais valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes regulējums, līdz ar to netiks vērtēta ne diplomātiskā, ne konsulārā dienesta amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes jautājums.

Darba gaitā izvirzīti **uzdevumi** - noskaidrot valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes saturu un imunitātes atcelšanas pamatus jeb robežas, veikt normatīvo aktu analīzi un izteikt priekšlikumus, ja tādi ir nepieciešami. Lai veicinātu darbā izvirzīto uzdevumu izpildi, izmantotas šādas pētnieciskās metodes:

- analītiskā metode;
- salīdzinošā metode;
- induktīvā metode.

Analītiskā metode izmantota, veicot literatūras un tiesību aktu izpēti, salīdzinošā metode izmantota, apskatot atsevišķu valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes regulējumu, kas nostiprināts dažādos Latvijas un ārvalstu normatīvajos aktos, savukārt, induktīvā metode pielietota, lai būtu iespējams rast secinājumus un priekšlikumus.

¹ K Dišlers. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstneša izdevums, 1925., 87.lpp

² Jakubaņecs V., Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. Rīgā: “P&K” tipogrāfija, 1999., 72.lpp

1. JĒDZIENU „VALSTS AMATPERSONA” UN „KRIMINĀLPROCESUĀLĀ IMUNITĀTE” SATURS

Kas ir valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte? Šis jēdziens ietver sevī divus patstāvīgus un vienlaikus savstarpēji saistītus terminus: valsts amatpersona un kriminālprocesuālā imunitāte. Turklāt arī šie patstāvīgie termini saturiski ietver sevī vairākus patstāvīgus jēdzienus: attiecīgi valsts un amatpersona, kriminālprocess un imunitāte.³

Šie jēdzieni ir ietverti vairākos normatīvajos aktos, piemēram, Kriminālprocesa likumā (turpmāk – KPL) ir ietverta atsevišķa nodaļa, „Kriminālprocesuālā imunitāte”. Savukārt Krimināllikumā, Valsts pārvaldes iekārtas likumā un likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” ir sniegts termina „valsts amatpersona” skaidrojums.

1.1. Valsts amatpersona

Diviem patstāvīgu jēdzienu „valsts” un „amatpersona” mijiedarbības rezultātā veidojas termins „valsts amatpersona”. Lai izprastu šī termina jēgas nozīmi, ir jāapskata pieejamie skaidrojumi.

Pirms aplūkot valsts amatpersonas jēdziena saturu, nepieciešams salīdzināt Latvijai saistošos starptautiskos tiesību aktus, kuros definēts valsts amatpersonas jēdziens. Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 1.pantā definētais termins „valsts amatpersona” aptver visas tās amatpersonas, kuras uzskatāmas par valsts ierēdņiem, mēriem, ministriem vai tiesnešiem saskaņā ar attiecīgās valsts nacionālajiem tiesību, tajā skaitā krimināltiesību aktiem. Precizēts, ka par tiesnešiem uzskatāmi arī prokurori un citas personas, kuras ieņem amatus tiesību aizsardzības iestādēs.⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas 2000.gada 13.decembra Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību 8.pantā, skaidrots, ka „valsts amatpersona” ir amatpersona vai persona, kas strādā civildienestā saskaņā ar iekšējo normatīvo aktu nosacījumiem un saskaņā ar tās dalībvalsts krimināllikumiem, kurā attiecīgā persona veic savam amatam piekritošās funkcijas.⁵ Eiropas Savienības 1997.gada 26.maija Konvencijā par cīņu pret korupciju, kurā iesaistītas Eiropas kopienas amatpersonas vai

³ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

⁴ Konvencija par cīņu pret korupciju, kurā iesaistītas Eiropas Kopienas amatpersonas vai Eiropas Savienības dalībvalstu amatpersonas, kas izstrādāta, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienību K.3 panta 2.punkta "c" apakšpunktu. 26.05.1997. Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 01.05.2004, 69.nr.

⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību, 8.pants. 15.11.2000. Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 31.10.2003, nr.153.

Eiropas Savienības dalībvalstu amatpersona skaidrots, ka ar terminu „nacionālā amatpersona” jāsaprot personas, kuras krimināllikuma piemērošanas nolūkos veic amatpersonas vai valsts amatpersonas funkcijas saskaņā ar dalībvalstu nacionālajiem likumiem.⁶ Starptautiskajos tiesību aktos ir minētas tikai atsevišķas pazīmes, kas izriet no šī jēdziena, līdz ar to jautājums par valsts amatpersonas statusu un jēdziena saturu ir nododams katras valsts likumdevēja kompetencē.⁷

Latviešu valodas skaidrojošajā vārdnīcā ir sniegts termina „amatpersona” skaidrojums, proti, tā ir persona, kas pilda varas pārstāvja funkcijas; persona, kas iestādē vai organizācijā pilda organizatoriskus vai administratīvus un saimnieciskus pienākumus.⁸ Skaidrojums savā ziņā pārklājas ar Valsts pārvaldes iekārtas likumā 1.panta astotajā daļā sniegto amatpersonas skaidrojumu, kurā ir teikts, ka amatpersona ir fiziskā persona, kura vispārīgi vai konkrētā gadījumā ir pilnvarota pieņemt vai sagatavot pārvaldes lēmumu.⁹ Tātad amatpersona ir īpaši pilnvarota persona, kura ieņem noteiktu amatu un pildot amata pienākumus tā attiecīgi valsts vārdā realizē valsts funkcijas.

Valsts amatpersonas jēdziena skaidrojums ir dots Krimināllikuma 316.panta pirmajā daļā, kurā noteikts, ka par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus, tai skaitā valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībā, un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrības mantu vai finanšu līdzekļiem.¹⁰

Bez Krimināllikuma 316.pantā ietvertās definīcijas valsts amatpersonas jēdziens skaidrots arī likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 4.pantā. Šā panta pirmajā daļā ietverts konkrēts valsts amatpersonu uzskaitījums (tostarp – Valsts prezidents, Ministru prezidents, prokurori, tiesneši, Valsts drošības iestāžu un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonas). Savukārt panta otrajā daļā līdzīgi kā Krimināllikumā ietverts funkciju uzskaitījums, kur valsts amatpersonas amats atzīstams par

⁶ Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas 2.pants. 31.10.2003. Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 30.11.2005, nr.191.

⁷ Tieslietu ministrijas pētījums. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: Likums un prakse. 2007. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots: 2017.gada 2.aprīlis]

⁸ Latviešu valodas vārdnīca 30000 pamatvārdu un to skaidrojumi. Rīga: Avots, 2006., 50.lpp.

⁹ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. 01.01.2003. Latvijas Vēstnesis, 21.06.2002, nr.94.

¹⁰ Krimināllikums: LR likums, 17.06.1998., Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998., nr.199./200.

valsts amatpersonas amatu tieši veicamo funkciju dēļ (piemēram, veicot uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas).¹¹

Krimināltiesību teorijā ar noziedzīga nodarījuma subjektu saprot prettiesisko darbību izdarījušo vai bezdarbību pieļāvušo fizisku un pieskaitāmu personu, kas sasniegusi Krimināllikumā (KL 11.pants) paredzēto vecumu, tas ir, četrpadsmit gadus, un līdz ar to par izdarīto noziedzīgo nodarījumu viņu ir pamats saukt pie kriminālatbildības. Tas ir tā dēvējamais vispārējais noziedzīgā nodarījuma subjekts. Vairākas krimināltiesību normas norāda uz noziedzīgā nodarījuma subjekta īpašām pazīmēm, kas ļauj to zinātnē identificēt kā speciālo noziedzīgā nodarījuma subjektu, proti, kā personu, kura var būt tikai par noteiktu noziedzīgu nodarījumu kategoriju vai noteikta veida noziedzīga nodarījuma subjektu. Piemēram, kā tas ir ar valsts amatpersonu attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā. Šos noziedzīgos nodarījumus raksturo tas, ka atbildība par tiem ir noteikta tieši valsts amatpersonai, piemēram, par dienesta pilnvaru pārsniegšanu, dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, bezdarbību.¹²

„Valsts amatpersonas” termina saturs ir aptverts dažādos tiesību avotos, no kuriem izriet gan konkrēts valsts amatpersonu uzskaitījums, gan funkciju raksturojums. Taču veicamo funkciju nozīme ir galvenā iezīme, kas valsts amatpersonu par tādu padara, jo tikai veicot uzticētās funkcijas valsts vārdā, persona iegūst valsts amatpersonas statusu. Turklāt konkrēts valsts amatpersonu uzskaitījums normatīvajos aktos nevar būt izsmeļošs, kas atkal noved pie valsts amatpersonas veicamo funkciju nozīmes.

1.2. Kriminālprocesuālā imunitāte

Kriminālprocesuālā imunitāte ir jēdziens, kas krimināltiesību zinātnē tiek lietots situācijās, kad krimināltiesiskajās attiecībās iesaistīti tiesību subjekti, kuru īpašā statusa dēļ kriminālprocesa veikšana ir neiespējama vai procesuāli atšķirīga. No termina „kriminālprocesuālā imunitāte” izrietošais īpašais statuss saistāms ar diviem tiesību institūtiem – kriminālprocess un imunitāte.¹³ Līdz ar to, lai atklātos „kriminālprocesuālās imunitātes” jēdziena saturs, ir jānoskaidro, kas ir saprotams ar katru no šiem tiesību institūtiem atsevišķi.

¹¹ Likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, 4.pants: LR likums. Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2002., nr.11.

¹² Tieslietu ministrijas pētījums. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: Likums un prakse. 2007. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots: 2017.gada 2.aprīlis]

¹³ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

Kriminālprocess lingvistiskā nozīmē ir saliktenis, kas radies no diviem latīņu vārdiem – *crimen* (noziegums) un *processus* (kustība, norise). Dažādi tiesību zinātnieki ir snieguši kriminālprocesa jēdziena skaidrojumu, taču visos skaidrojumos ir kopīgi pamatelementi. Vispirms tā ir stingri likumā noteikta valsts iestāžu, to amatpersonu un procesa dalībnieku darbība, kas ir noteiktā kārtībā izveidota darbību sistēma, kam seko tiesiskās attiecības, kas izveidojas procesuālajā darbībā. Šīs tiesiskās attiecības neveidojas patvaļīgi, bet rodas un eksistē saskaņā ar kriminālprocesuālajā likumā noteikto kārtību. Jēdziens „kriminālprocess” tiek saprasts arī kriminālprocesuālās tiesības, kā tiesību nozare, kas regulē kriminālprocesuālo darbību, nosakot tās principus, veidu un kārtību. Kā arī ar jēdzienu „kriminālprocess” saprot zinātnisku disciplīnu kā tiesību zinātņu nozari, kas pēta un izskaidro gan kriminālprocesuālās tiesības, gan uz tām pamatoto kriminālprocesuālo darbību. Praktiskajā lietojumā ar vārdu „kriminālprocess” vai „process” apzīmē arī konkrētu lietu.¹⁴

Aptverot iepriekš sniegto termina „kriminālprocess” skaidrojumu, ir iespējams nonākt pie šī termina satura nozīmes, kas atklāj, ka kriminālprocess ir noteiktu darbību veikšanu kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Imunitāte (*no latīņu valodas – immunitas/ immunitatis*) ir atbrīvošana no kaut kā.¹⁵ Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošajā vārdnīcā ir sniegts šāds imunitātes skaidrojums - imunitāte ir juridiskas tiesības nepakļauties vispārīgiem likumiem, kuras noteiktos gadījumos ir piešķirtas valstīm, starptautiskām organizācijām un īpaši situētām personām.¹⁶

Savukārt latviešu valodas skaidrojošā vārdnīcā kā termina „imunitāte” pirmo nozīmi sniedz šādu skaidrojumu – organisma aizsardzības veids, neuzņēmība pret infekcijas slimību ierosinātājiem, ģenētiski svešiem audiem un vielām.¹⁷ Sniegtais termina skaidrojums visnotaļ neattiecas uz tiesību zinātnes nozari, bet gan uz bioloģijas. Tomēr tas ir atbilstošs „imunitāte” latīņu valodas tulkojumam, proti, atbrīvošanās no kaut kā, pārklājas ar neuzņēmību un aizsardzību pret apdraudējumu. Latviešu valodas skaidrojošajā vārdnīcā pie šī termina sniegtā skaidrojuma „imunitāte” trešā nozīme attiecināma uz kriminālprocesuālajām tiesībām, kas ir sekojošais – dažu vispārēju likumu neattiecināšana uz personām, kam valstī ir īpašs stāvoklis, piemēram, uz valsts amatpersonām.

Juridiski terminoloģiskajā skaidrojošajā vārdnīcā imunitātes jēdziens tiek skaidrots kā dažu kategoriju valsts amatpersonu neaizskaramības privilēģija. Vārdnīcā atsevišķi tiek

¹⁴ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1998., 121.lpp

¹⁵ R. Švarcbahs, E. Bištēviņš. Latīņu - Latvju vārdnīca. Rīga : Valters un Rapa, 1928., 158.lpp.

¹⁶ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1998., 78.lpp

¹⁷ Latviešu valodas vārdnīca 30000 pamatvārdu un to skaidrojumi. Rīga: Avots, 2006., 392.lpp.

norādīta parlamenta, prezidenta un tiesnešu imunitāte.¹⁸ Arī angļu-latviešu juridisko terminu vārdnīca šim jēdzienam (*no angļu valodas - immunity*) kā skaidrojumu norāda – neaizskaramība, imunitāte, privilēģija un atbrīvojums no kaut kā.¹⁹ Arī atsevišķās speciālajās tiesību normās, piemēram likumā „Par tiesu varu” un citās konkrētām valsts amatpersonām piekrītošajās tiesību normās, kurās tiek nostiprināts konkrētu valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes regulējums, tiek minēts tieši šis jēdziens - neaizskaramība. Šīs tiesību normas detalizētāk tiks apskatītas darba otrajā nodaļā, kurā arī autore apskatīs valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes jeb neaizskaramības saturu.

KPL 116. pantā ir ietverts kriminālprocesuālās imunitātes pamats, kas ir Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme), KPL, citos likumos un starptautiskajos līgumos noteikts personas, informācijas vai vietas īpašais tiesiskais statuss, kas garantē personai tiesības pilnīgi vai daļēji nepildīt kriminālprocesuālo pienākumu vai ierobežo tiesības veikt noteiktas izmeklēšanas darbības. Šī panta otrā daļa atklāj, ka personas kriminālprocesuālā imunitāte izriet no: Satversmē vai starptautiskajos līgumos noteiktā, personas amata vai profesijas, statusa konkrētajā kriminālprocesā vai radniecības. Savukārt panta trešā daļa paredz personas kriminālprocesuālo imunitāti attiecīgi no tā, kādu informāciju tā glabā, piemēram, valsts amatpersonai glabājot valsts noslēpumu. Panta ceturrtā daļa paredz kriminālprocesuālo imunitāti attiecīgi vietas īpašajam tiesiskajam statusam. No šīs tiesību normas izriet, ka imunitātes pamats ir īpašais tiesiskais statuss, kas arī dod iespēju baudīt kriminālprocesuālo imunitāti.

Tādējādi uz kriminālprocesuālajām tiesībām attiecināmais imunitātes skaidrojums, kas izriet gan skaidrojuma latviešu valodas skaidrojošajā vārdnīcā, gan no KPL 116.pantā ietvertā imunitātes pamata, arī saskan ar latīņu valodas „*immunitas/immunitatis*” jēdzienu, kur atbrīvošanās no kaut kā izpaužas kā tiesību subjekta tiesības, attiecīgi tā tiesiskajam statusam, noteiktos apstākļos nepakļauties likumam.²⁰ Respektīvi, atbrīvojoties no kādiem likumā uzliktiem pienākumiem.

1.3.Kriminālprocesuālās imunitātes veidi

No KPL 116.panta ne tikai izriet kriminālprocesuālās imunitātes pamats, bet tā arī nosauc trīs imunitātes izpausmes veidus, kuri ir: persona ar īpašu statusu, informācija ar īpašu

¹⁸ Jakubaņecs V., Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. Rīgā: “P&K” tipogrāfija, 1999., 72.lpp

¹⁹ Daugavvanags A., Kļimoviča N., Angļu-latviešu Juridisko terminu vārdnīca. Rīgā: Avots, 2008., 260.lpp

²⁰ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

statusu un vieta ar īpašu statusu. KPL ir ietverts 117. pants, kurš saucas „Kriminālprocesuālās imunitātes veidi”, taču tajā pantā ir noteikti tikai divi kriminālprocesuālās imunitātes veidi, proti, personas ar īpašu statusu un vietas ar īpašu statusu. Informācija ar īpašu statusu šajā pantā nav ietverta kā kriminālprocesuālās imunitātes veids.

Lai noskaidrotu, cik tad īsti kriminālprocesuālās imunitātes veidi pastāv, ir vēlreiz jāapskata KPL 116. panta otrā, trešā un ceturtā daļa. Panta otrajā daļā ir noteikts, ka kriminālprocesuālā imunitāte izriet no personai Satversmē vai starptautiskajos līgumos noteiktā, personas amata vai profesijas, statusa kriminālprocesā vai radniecības. Šī panta trešajā daļā minēts, ka personai ir tiesības uz kriminālprocesuālo imunitāti, ja no tās pieprasītā informācija ir ar likumu aizsargāts valsts noslēpums, profesionālais noslēpums, komercnoslēpums vai privātās dzīves noslēpums. Taču panta ceturtajā daļā ir nostiprināts starptautiskajos līgumos noteiktais vietas īpašais tiesiskais statuss kā imunitātes veids, kas ierobežo amatpersonas tiesības iekļūt šādā vietā un izdarīt tur izmeklēšanas darbības. Panta otrā un trešā daļa ir attiecināma uz personu kā tiesību subjektu - subjekta imunitāte izriet no personai Satversmē vai starptautiskajos līgumos noteiktā, personas amata vai profesijas, statusa kriminālprocesā vai radniecības vai no tā, kādu informāciju persona glabā un informācijas glabātājs šajā gadījumā ir persona kā tiesību subjekts, kura apveltīta ar kriminālprocesuālo imunitāti. Attiecībā uz personu kā tiesību subjektu, kura imunitāte izriet no tā, kādu informāciju tas glabā, var minēt zvērinātu advokātu, kura imunitāte nostiprināta KPL 122. pantā. Zvērināta advokāta imunitātes pamats neizriet no advokāta profesijas, bet gan no informācijas, kāda tam uzticēta.

Autore pievienojas Dr.iur. Violetas Zeppas-Priedītes promocijas darbā ar nosaukumu „Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte” paustajam viedoklim: *” informācija nav atzīstama par atsevišķu tiesību subjektu, kam piemīt kriminālprocesuālā imunitāte, jo informācijas turētājs ir persona, kura attiecīgi atzīstama par subjektu, kas apveltīta ar kriminālprocesuālo imunitāti. Turklāt, informācija pati par sevi nav un nevar būt krimināltiesisko attiecību subjekts, jo krimināltiesībās noziedzīga nodarījuma subjekts var būt vienīgi persona.”*²¹ Šis viedoklis ir attiecināms uz minēto piemēru par advokātu, tā imunitāti, kas noved pie kriminālprocesuālas imunitātes veidu sistēmas.

Atgriežoties pie KPL 117. panta un ņemot vērā minēto, ir secināms, ka kriminālprocesuālā imunitāte izpaužas kā:

²¹ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

- 1) **personas kriminālprocesuālā imunitāte**, kas dod personai dažāda līmeņa „aizsardzību” kriminālprocesuālā pienākuma nepildīšanā, daļēji vai pilnīgi atbrīvojot personu no pienākuma piedalīties kriminālprocesā; nosakot īpašu kārtību personas saukšanai pie kriminālatbildības; aizliedzot vai ierobežojot, vai nosakot īpašu kārtību piespiedu līdzekļu piemērošanai; aizliedzot vai ierobežojot personas sakaru līdzekļu un korespondences kontroli; atbrīvojot personu no liecību sniegšanas pilnībā vai kādā daļā; nosakot īpašu kārtību dokumentu izņemšanai.²²
- 2) **telpu īpašais tiesiskais statuss**, kas pilnīgi vai daļēji izslēdz iekļūšanu un izmeklēšanas darbību izdarīšanu telpās ar īpaši tiesisko statusu; nosakot īpašu kārtību, kādā saņemama atļauja iekļūšanai un izmeklēšanas darbību izdarīšanai šajās telpās; ierobežojot šajās telpās apskatāmos un izņemamos objektus.²³

Aptverot iepriekšminēto, iespējams secināt, ka kriminālprocesuālā imunitāte var piemist personai un telpai, taču imunitātes rašanās pamati izriet no KPL 116.panta, kas ir personas, informācijas un vietas īpašais tiesiskais statuss .

²² Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 11.maijs, nr.74.

²³ Turpat

2. VALSTS AMATPERSONAS KRIMINĀLPROCESUĀLĀ NEAIZSKARAMĪBA

Kriminālprocesuālā imunitāte dod personai dažāda līmeņa priekšrocības kriminālprocesuālā pienākuma pildīšanā, piemēram, pilnīgi atbrīvojot personu no pienākuma piedalīties kriminālprocesā. Attiecībā uz valsts amatpersonām – arī nosakot īpašu kārtību personas saukšanai pie kriminālatbildības.²⁴ Valsts amatpersonas kriminālprocesuālā neaizskaramība jeb imunitāte ir noteikta KPL 120.pantā. Apskatot šo pantu detalizētāk, ir atvasināmas vairākas amatpersonu grupas, uz kurām šī imunitāte ir attiecināma. Tās ir amatpersonas, kuru kriminālprocesuālā imunitāte izriet no Satversmes, tie ir likumdevējvaras pārstāvji un Valsts prezidents, tiesu varas un pie tiesu varas piederīgās amatpersonas, Tiesībsargs kā atsevišķa amatpersonu grupa, kā arī pie izpildvaras piederošās amatpersonas.

Šajā nodaļā darba autore apskatīs, cik plašs imunitātes apmērs piemīt katrai amatpersonu grupai un kāds ir tās pamats. Lai noteiktu un noskaidrotu valsts amatpersonas kriminālprocesuālās neaizskaramības apmēru un pamatotību, ir nepieciešams apskatīt konkrētas uz šīm amatpersonām attiecināmas speciālās tiesību normas.

2.1.Valsts prezidenta un likumdevējvaras pārstāvju kriminālprocesuālā neaizskaramība

Valsts prezidents un likumdevējvaras pārstāvis jeb Saeimas deputāts pieder pie tādas amatpersonu grupas, kuru imunitāte ir nostiprināta Satversmē. Saeimas deputāta imunitāte izriet no Satversmes 29.panta, bet Valsts prezidenta kriminālprocesuālā imunitāte izriet no Satversmes 54.panta, kurā ir noteikts, ka Valsts prezidentu var saukt pie kriminālās atbildības, ja tam piekrīt Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu vairākumu. Savukārt KPL 120. pants noteic, ka Valsts prezidentam un Saeimas loceklim ir Satversmē noteiktā kriminālprocesuālā imunitāte.

²⁴ Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem. G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīgā: Tiesu namu aģentūra, 2010. 129.lpp

Valsts prezidents ir augstākā valsts amatpersona, kurai prezidenta pilnvaras tiek nostiprinātas konstitūcijā, Latvijā Valsts prezidenta pilnvaras izriet no Satversmes 3. nodaļas „Valsts prezidents”.²⁵ Valsts prezidents tāpat kā citas valsts amatpersonas, kuras ir ietvertas KPL 120. pantā, ir apveltīts ar kriminālprocesuālo imunitāti. No šā panta izriet arī tas, ka prezidentam imunitāte ir nostiprināta Satversmē.

Valsts prezidenta imunitātes institūts vēsturiski cēlies saistībā ar monarha neatbildību. Viena no republikas raksturīgākajām pazīmēm, ar kurām republika juridiski atšķiras no monarhijas, ir tā, ka republikā nav neviena neatbildīga valsts varas orgāna, kāds monarhijā – arī parlamentārās monarhijās neizņemot – ir monarhs. Republikā arī republikas prezidents, lai gan tiek ieskaitīts par valsts galvu līdzās monarham, tomēr ir par savu darbību atbildīgs likuma un tiesu priekšā. Loģiski izveidota tiesiska iekārta necieš tādu stāvokli, ka kāds valsts varas orgāns būtu neatbildīgs par savu darbību. Tāpēc saprotami pazīstamā vācu valststiesībnieka R. Mohla vārdi: „*Prezidenta personīgā atbildība ir loģiska nepieciešamība republikā*”. Arī pašās republiku konstitūcijās parasti ir formulēta republikas prezidenta atbildība. Francijas 1848. gada konstitūcijas §.63. republikas prezidents ~~nostādīts~~ atbildības ziņā nostādīts līdzās citām valsts amatpersonām: „*Republikas prezidents, ministri, publiskās varas priekšstāvji un aģenti ir atbildīgi katrs savas darbības robežās, par visiem valdības un administrācijas aktiem.*” Arī Amerikas Savienoto Valstu konstitūcija formulē Republikas prezidenta atbildību līdzās citu amatpersonu atbildībai par valsts nodevību un citiem svarīgiem noziegumiem un pārkāpumiem.²⁶

Atsaucoties uz profesora K. Dišlera rakstīto, jautājums par valsts galvas jeb Valsts prezidenta atbildību un no tās izrietošo imunitāti noved jau pie nodaļas sākumā minētā Satversmes 54.panta. Šajā pantā ir noteikts, ka Valsts prezidentu var saukt pie kriminālās atbildības, ja tam piekrīt Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu vairākumu. Nodaļas ievaddaļā autore minēja, ka katrai amatpersonai tās neaizskaramību sīkāk regulē uz tām attiecināmā speciālā tiesību norma, taču attiecībā uz Valsts prezidentu nekas sīkāk nav regulēts. Vienīgā tiesību norma, kas kaut ko nosaka, ir jau iepriekš pieminētais Satversmes 54.pants. Satversmē valsts prezidenta imunitātes saturs ir samērā ierobežots, tas šajā pantā neatklājas. Arī nevienā citā tiesību avotā procedūra, kādā valsts prezidents saucams pie kriminālatbildības, netiek regulēta. Šajā pantā ir noteikts tikai tas, kā Valsts prezidents saucams pie kriminālatbildības, bet nav nekas minēts par piespiedu līdzekļu piemērošanu Valsts prezidentam atšķirībā no

²⁵ K Dišlers. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstneša izdevums, 1925., 118.lpp

²⁶ Turpat, 137.lpp

Saeimas locekļiem, kur Satversmes 29.pantā tas ir noteikts. Vai tas nozīmē, ka kriminālprocesu pret valsts prezidentu var uzsākt tāpat kā pret jebkuru personu, jo 54.pantā nav ietverti tādi pat ierobežojumi kā 29. pantā?

L. Jurcēna izstrādājot Satversmes 54. panta komentāru un piedaloties Latvijas Republikas 12. Saeimas Juridiskās komisijas deputātu darba grupā „Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai” sēdē norāda sekojošo: „...54. pantā tieši nevar izlasīt, to, ka pret valsts prezidentu nevar piemērot noteiktas procesuālās darbības, arī procedūra nav paredzēta. Taču, ja rodas situācija, kad Saeimai jābalso par prezidenta saukšanas pie kriminālās atbildības, tad kriminālprocesuālās darbības, kas seko Saeimas lēmumam tiesu varas institūcijas var veikt pamatojoties uz šo lēmumu, tas izriet no varas dalīšanas principa. Bet kas notiek tad, kad jāveic kriminālprocesuālās darbības pirms valsts prezidents saucams pie kriminālatbildības? Vēsturiski pētot, iespējams nonākt līdz Vācijas 1919. gada 11. augusta konstitūcijai, ko sauc arī par Veimāras konstitūciju, kas ir pamats Satversmei. Veimāras konstitūcijas tiesību normas ir līdzīgas Satversmē ietvertajām, kur prezidentam paredzēts atšķirīgs balsojums, bet deputātiem paredzēti divi panti. Nonākot līdz Veimāras konstitūcijas 43. panta komentāram, kurā rakstīts, ka interpretējot prezidenta pantu ir jāņem vērā deputāta panti. Līdz ar to vēsturiskā interpretācija virza tādā virzienā, ka satversmes 54. pantā ir ietveramas procesuālās darbības, kā tas ir izdarīts Satversmes 29.pantā...Tomēr likumos būtu jāparedz speciāls regulējums. Tiesiskā valstī jebkuri izņēmumi no vispārējās kārtības ir jāregulē normatīvi. Piemēram, Kriminālprocesa likumā un likumā „Par tiesu varu” ir noteikts, ka kriminālprocesu pret tiesnesi var uzsākt ar ģenerālprokurora lēmumu, bet tiesnesi var apcietināt tikai ar īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša lēmumu. Turpretī Valsts prezidentam šāds speciāls regulējums nav noteikts.”²⁷ No minētā var noprast, ka valsts prezidenta imunitāte ir pielīdzināma deputāta imunitātei, kaut arī Satversmē tas nav tieši ietverts, prezidenta imunitātes apjoms nav mazāks par deputāta, taču valsts prezidenta imunitātes regulējums Satversmē ir šaurāks. Ģenerālprokurors Ē. Kalnmeiers piedaloties šajā sēdē piekrīt L. Jurcēnas paustajam viedoklim, ka „saistībā ar Valsts prezidenta krimināltiesisko imunitāti likumos būtu jānosaka speciāls regulējums. Nav normāli, ka kriminālprocesu pret Valsts prezidentu var uzsākt jebkura pilnvarotā persona.”²⁸ Arī J.

²⁷ Latvijas Republikas 12. Saeimas. Juridiskās komisijas deputātu darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes videoieraksts. Rīgā: 2017. gada 21. martā Pieejams: <https://goo.gl/G0GLjd>. [aplūkots: 2017.gada 10.maijā]

²⁸ Latvijas Republikas 12. Saeimas juridiskās komisijas deputātu darba grupas valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes protokols nr.11. Rīgā: 2017. gada 21. martā Pieejams: <http://www.saeima.lv/documents/f32736d807aec4458c1da4cda714ac9c38cac83f> [aplūkots: 2017.gada 10.maijā]

Strīķe šajā Saeimas Juridiskās komisijas sēdē norāda, ka: „*praksē, par spīti teorijā paustajām atziņām, personas, kuras ir pilnvarotas veikt kriminālprocesu, normu varētu interpretēt tā, ka gan kratīšanu, gan aizturēšanu un citas procesuālās darbības Valsts prezidentam var veikt tāpat kā jebkuram civiļkam....*”²⁹ Autore pievienojas nu pat paustajiem viedokļiem, ka ir vajadzīgs speciāls regulējums valsts prezidenta kriminālprocesuālajai imunitātei, jo pašreizējais valsts prezidenta imunitātes regulējums ir samērā šaurs, līdz galam neskaidrs. Šāds speciāls regulējums būtu jāietver kriminālprocesa likumā.

Kosovas Konstitucionālā tiesa savā 2011. gada spriedumā ir paudusi savu viedokli par prezidenta neaizskaramību. Prezidents kā persona ir neatdalāms no prezidenta kā amatpersonas, tādēļ ir nepieciešams nodrošināt, lai viņš pastāvīgi un netraucēti varētu pildīt savas funkcijas. Valsts prezidentu nevar pakļaut arestam vai aizturēšanai viņa pilnvaru laikā prezidenta amata funkciju dēļ, kas prasa pastāvīgu pieejamību. Prezidents pilda unikālas, tikai viņa amatam paredzētas funkcijas.³⁰ Tiesa šajā spriedumā akcentē prezidenta imunitātes pamatu saistībā ar prezidenta amatam piemītošajām funkcijām.

Arī prof. K. Dišlera rakstītais pārklājas ar pausto konstitucionālās tiesas viedokli par prezidenta funkciju nozīmi kā pamatu valsts prezidenta neaizskaramībai. Profesors ir rakstījis, ka valsts prezidents pilda astoņu veidu funkcijas, proti, konstitutīvo, leģislatīvo, defensīvo, federatīvo, kreatīvo, jurisdiktīvo, regulatīvo un kontroles funkcijas, kas tieši raksturīgas valsts prezidenta amatam. Uzskaitītās funkcijas tikai apstiprina to, ka valsts prezidenta amatam valsts pārvaldē ir būtiska nozīme, un līdz ar šo nozīmi ir nepieciešams nodrošināt personu, kura ieņem valsts prezidenta amatu, ar imunitāti, lai šīs funkcijas varētu tikt veiktas.³¹

Imunitātes nepieciešamība ir loģiska, personai ieņemot tādu amatu kā - valsts prezidents. Sākot jau ar kandidēšanu valsts prezidenta amatam, personai ir jāatbilst noteiktiem kritērijiem. Saeimas deputāti, kuri pārstāv tautu, izdara izvēli. No personas, kura ieņem augstāko amatu valstī, nebūtu sagaidāma tāda rīcība, kuras rezultātā tā saucama pie kriminālatbildības.

Šī imunitāte jeb neaizskaramība ir nepieciešamība, kas izriet no prezidenta amatam piekrītošajām funkcijām, personu, kura veic noteiktās funkcijas ir nepieciešams aizsargāt, ne

²⁹ Latvijas Republikas 12. Saeimas juridiskās komisijas deputātu darba grupas valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes protokols nr.11. Rīgā: 2017. gada 21. martā Pieejams: <http://www.saeima.lv/documents/f32736d807aec4458c1da4cda714ac9c38cac83f> [aplūkots: 2017.gada 10.maijā]

³⁰ Kosovas Konstitucionālās tiesas 2011. gada 30. septembra spriedums lietā Nr. KO 98/11, para 125, CODICES: KOS-2014-2-005. Pieejams:

<http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [aplūkots: 2017.gada 15. aprīlī]

³¹ K Dišlers. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstneša izdevums, 1925., 121- 136.lpp

jau tāpēc, ka šīs personas amata nosaukums ir valsts prezidents, bet gan tāpēc, lai tiktu īstenotas tam uzdotās amatam piekrītošās funkcijas. Piemēram, situācijā, kura noteikta Satversmes 52. pantā, kad Saeimas priekšsēdētājs izpilda Valsts Prezidenta vietu. Šajā gadījumā Saeimas priekšsēdētājs pilda valsts prezidenta pienākumus un tiesību piemērotājs varētu secināt, ka uz Saeimas priekšsēdētāja attiecināmi vien valsts prezidenta imunitātes nosacījumi, taču Saeimas priekšsēdētājs ir tikai amata pienākumu izpildītājs, līdz ar ko tas vienlaikus pilda gan Saeimas locekļa, gan valsts prezidenta pienākumus. Tas, savukārt nozīmē, ka tam piemītošā imunitāte visu laiku ir nemainīga, proti, tāda, kāda noteikta tā pastāvīgi ieņemamajam amatam.³²

Autore jau minēja, ka Satversmē valsts prezidenta imunitātes saturs ir samērā ierobežots. Arī citu valstu konstitūcijās ir vērojama līdzīga situācija. Piemēram, Ungārijas konstitūcijā ir noteikts tikai tas, ka Republikas prezidenta persona ir neaizskarama un ka prezidents saucams pie atbildības tikai pēc tā amata pilnvaru beigām.³³ No konstitūcijas neizriet detalizēts šīs privilēģijas regulējums tāpat kā no Satversmes. Līdzīga situācija attiecībā uz prezidenta saukšanu pie kriminālatbildības pēc pilnvaru termiņa beigām ir Lietuvā, kas izriet no Lietuvas Republikas pamatlikuma 86. panta, kurā ir noteikts, ka valsts prezidentu pilnvaru termiņa laikā nevar arestēt un saukt pie kriminālās un administratīvās atbildības.³⁴ Attiecībā uz Lietuvas Republiku var minēt īpatnību par prezidenta vēlēšanām, kur vēlēšanu kampaņas laikā un arī tieši pēc vēlēšanām, valsts prezidenta amata kandidāti nevar tikt saukti pie kriminālatbildības vai administratīvās atbildības, vai tikt apcietināti par savu rīcību bez Centrālās vēlēšanu komisijas piekrišanas.³⁵ Otrā kaimiņvalstī, Igaunijā valsts prezidentam ir paredzēta imunitāte pret kriminālvajāšanas uzsākšanu. Kriminālvajāšanu var uzsākt tikai tādā gadījumā, ja ierosinājumu ir izteicis Tieslietu kanclers. Šim ierosinājumam ir nepieciešama piekrišana no *Riigikogu* jeb Igaunijas parlamenta vairākuma.³⁶

Kas attiecas uz parlamenta piekrišanu konstitucionālais regulējums arī ir atšķirīgs, jo to nosaka parlamenta uzbūve, kā arī balsošanas procedūras. Piemēram, Grieķijā³⁷ un Polijā³⁸,

³² Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

³³ The Constitution of the Republic of Hungary., para. 12., 13. Ungārijas Republikas likums. Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=325825 [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]

³⁴ The Constitution of the Republic of Lithuania. Lietuvas Republikas likums. Pieejams: <http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/Lithuania%20Constitution.pdf> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]

³⁵ Republic of Lithuania law on Presidential elections., para.39. Lietuvas Republikas likums. Pieejams: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9069> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]

³⁶ The Constitution of the Republic of Estonia., para.85. Igaunijas Republikas likums. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013003/consolide> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]

³⁷ The Constitution of Greece., para. 86. Pieejams: <http://www.hri.org/docs/syntaxma/> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]

līdzīgi kā Latvijā šādu lēmumu pieņem ar ne mazāk kā divu trešdaļu deputātu balsu vairākumu, taču Kīprā ar ne mazāk kā trīs ceturtdaļu deputātu balsu vairākumu un, ierosinot krimināllietu, kas saistīta ar prezidenta nevainojamo reputāciju, nepieciešama Augstākās tiesas priekšsēdētāja piekrišana.³⁹ Serbijas pamatlikumā ir noteikts, ka lēmumu pieņem ar deputātu balsu vairākumu.⁴⁰ No uzskaitītā ir redzams, ka lielākajā daļā valstu paredzēta parlamenta piekrišana, taču pastāv arī atšķirīgs regulējums, kur parlamenta piekrišana nav vajadzīga, bet ir vajadzīga, kādas citas institūcijas piekrišana, piemēram, Horvātijas konstitūcijā ir paredzēts, ka šādā situācijā, kur prezidents saucams pie kriminālatbildības, ir nepieciešama Konstitucionālās tiesas piekrišana.⁴¹

Katrā no šīm konstitūcijām ir paredzēts regulējums prezidenta saukšanai pie atbildības, lai gan katrā valstī pastāv sava konstitucionālā iekārta un atšķirīgas prezidenta amatam piekritošās funkcijas - prezidents tiek aizsargāts.

Deputāta neaizskaramības institūta izveidošanās pirmsākumos deputātu neaizskaramību uzskatīja kā nepieciešamību, lai nodrošinātu netraucētu kārtu priekšstāvju augsto pienākumu izpildīšanu. Deputātu neaizskaramības princips attīstījās un nostiprinājās Anglijā brīvības cīņu laikmetā. Neaizskaramības principu izstrādāja ar mērķi garantēt deputātu drošību pret varmācīgiem soļiem no karalim padevīgas administrācijas un karaļa iespaidoto tiesu puses.⁴² Tāpat neaizskaramības institūtu kā privilēģiju izveidoja ar mērķi aizsargāt parlamenta deputātus no izpildvaras patvaļas, kura mēdza izrēķināties ar sev nevēlamiem politiskiem oponentiem.⁴³ Jau vēsturiski deputātu neaizskaramībai pamatā ir divi mērķi, pirmkārt, nodrošināt parlamenta pareizu un netraucētu funkcionēšanu, otrkārt, pasargāt parlamenta locekli pret nepamatotām un politiski motivētām apsūdzībām.⁴⁴

Par tādām sevišķām tiesībām jeb privilēģijām kā deputātu imunitāte parasti tiek runāts pašās valstu konstitūcijās, tā savā grāmatā „Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas”

³⁸ The Constitution of the Republic of Poland Polijas Republikas likums. Pieejams:

<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> [aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]

³⁹ The Constitution of the Republic of Cyprus., para. 45. Kīpras Republikas likums. Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=189903#LinkTarget_1934 [aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]

⁴⁰ The Constitution of the Republic of Serbia., para 119. Serbijas Republikas likums. Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=191259 [aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]

⁴¹ The Constitution of the Republic of Croatia., para. 106. Horvātijas Republikas likums. <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11243> [aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]

⁴² K Dišlers. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstneša izdevums, 1925., 88.lpp

⁴³ Kaņeps A. Skaidrojumi. Viedokļi. Deputātu neaizskaramība: vai Satversmē nepieciešami grozījumi. Jurista Vārds 2006 26. septembris, nr. 38

⁴⁴ Kaņeps A., Pastars E. Neaizskart neaizskaramo?! Pieejams: <http://providus.lv/article/neaizskart-neaizskaramo> [aplūkots: 2017.gada 10. aprīlī].

raksta prof. K. Dišlers.⁴⁵ Arī Latvijā Saeimas deputātu imunitāte ir nostiprināta konstitūcijā jeb Satversmē. Latvijā Saeimas deputāta neaizskaramības institūts izriet no diviem Satversmes pantiem – 29.pantā ir liegta Saeimas locekļa brīvības ierobežošana, bet 30. pantā ir noteikts, ka pret Saeimas locekli nevar uzsākt kriminālvajāšanu bez Saeimas piekrišanas. Jāpiebilst, ka panta iepriekšējā redakcijā, kura bija spēkā līdz 2016. gada jūnijam, bija paredzēta ne tikai deputātu kriminālprocesuālā, bet arī administratīvā imunitāte. Šī jautājuma prakse bija dažāda – Saeima gan izdeva, gan arī neizdeva deputātus administratīvajai sodīšanai.⁴⁶ Taču konkrēti kritēriji, saskaņā ar kuriem Saeima lēma par deputāta izdošanu administratīvai sodīšanai un pašlaik lemj par piekrišanu kriminālvajāšanas uzsākšanu pret Saeimas deputātu, Satversmē kā arī citos normatīvajos aktos nav noteikti. Saeima ar politisku lēmumu izšķir šo jautājumu, šis lēmums ir parlamenta politiska izšķiršanās, kas nav pakļauts tiesas pārbaudei.⁴⁷

Atgriežoties pie deputātu kriminālprocesuālās imunitātes, KPL 120. pants noteic, ka deputātu kriminālprocesuālā imunitāte ir nostiprināta Satversmē, kas noved pie Satversmes 29. un 30. pantiem. Satversmes 29.pantā ir skaidri noteikts, kādas procesuālās darbības nav īstenojamas pret Saeimas locekli bez Saeimas piekrišanas:

- nevar apcietināt,
- izdarīt kratīšanas,

Kā izņēmums ir apcietināšana, ja Saeimas loceklis notverts pie paša nozieguma pastrādāšanas. Šajā pantā ir noteikts, ka par katru Saeimas locekļa apcietināšanu divdesmit četru stundu laikā jāpaziņo Saeimas prezidijam, kurš to ceļ priekšā nākamā Saeimas sēdē izlemšanai par Saeimas locekļa paturēšanu apcietinājumā vai par viņa atsvabināšanu, taču laikā starp sesijām, līdz sesijas atklāšanai, par Saeimas locekļa paturēšanu apcietinājumā lemj Saeimas prezidijs. Savukārt 30. pants noteic, ka pret Saeimas locekli nevar uzsākt kriminālvajāšanu bez Saeimas piekrišanas.

Salīdzinot Satversmē nostiprināto Valsts prezidenta un Saeimas deputāta kriminālprocesuālo imunitāti, skaidri redzams, ka Saeimas deputāta imunitāte ir nostiprināta detalizētāk.

Šajā nodaļā jau tika noskaidrots, kāds vēsturiski bija mērķis deputātu kriminālprocesuālajai imunitātei – garantēt deputātu drošību pret varmācīgiem soļiem no karalim padevīgo institūciju puses; aizsargāt parlamenta deputātus no izpildvaras patvaļas,

⁴⁵ K Dišlers. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstneša izdevums, 1925., 87.lpp

⁴⁶ Litvins G. Saeimas deputāta imunitāte. Jurista Vārds 2015. 30. jūnijs, nr. 25

⁴⁷ Kaņeps A. Skaidrojumi. Viedokļi. Deputātu neaizskaramība: vai Satversmē nepieciešami grozījumi. Jurista Vārds 2006 26. septembris, nr. 38

kura mēdza izrēķināties ar sev nevēlamiem politiskiem oponentiem. Bet kāds mērķis tai varētu būt mūsdienās, nepastāvot iespaidotiem valsts varas atzariem? Vai mūsdienās tā ir nepieciešama? Mūsdienās sabiedrībā pastāv dažādi uzskati par Saeimas deputāta kriminālprocesuālās imunitātes apjomu. Daļa uzskata, ka kriminālprocesuālā imunitāte būtu jāatceļ pavisam, taču otra daļa uzskata, ka imunitātes apjomu nav nepieciešams mainīt. Piemēram, A. Kaņeps un E. Pastars rakstā „Neaizskart neaizskaramo!?” ir pauduši savu viedokli: *„Satversmes 30.pants jāsvīturo, jo tā pastāvēšana ir pretrunā ar demokrātiskas tiesiskas valsts principu, mūsdienīgu deputāta neaizskaramības institūta izpratni un nepamatoti pārkāpj vienlīdzības principu, kā arī politiskas vides nostiprināšanu”*⁴⁸ Savukārt Dr.iur. Jānis Pleps uzskata: *„Satversmes 30.panta izslēgšana politizēs kriminālvajāšanu pret Saeimas locekli un radīs vēl lielāku deputātu patvaļu.”*⁴⁹

Autore uzskata, ka mūsdienās ir saglabājama Saeimas deputātu imunitāte un arī tās apjoms. Saeimas deputāti ir valsts amatpersonas, kuras tādas ir to veicamo funkciju dēļ, lai varētu nodrošināt šo funkciju izpildi ir nepieciešama šāda neaizskaramība. Tā ir kā aizsardzība, nevis kā privilēģija, kas ir vajadzīga, lai novērstu politisko oponentu raidītos apdraudējumus, kas varētu traucēt parlamenta darbībai.

2.2. Tiesu varas amatpersonu kriminālprocesuālā neaizskaramība

Visas demokrātiskas valstis **tiesnešiem** piešķir imunitāti, lai savas darbības laikā tie nevarētu tik pakļauti izpildvaras voluntārai rīcībai. Tiesnešu neaizskaramība ir kā izņēmums no vispārējā principa par visu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā. Tas ir nepieciešams, jo valstij un sabiedrībai, izvirzot tiesnešiem un viņu profesionālajai darbībai augstas prasības, ir pienākums nodrošināt viņiem papildu garantijas tiesas spriešanai. Noteikumi par tiesnešu neaizskaramību, kas sastopami konstitūcijās, nostiprina vienu no būtiskākajiem tiesneša statusa elementiem un garantiju viņu profesionālajai darbībai. Šie noteikumi ir vērsti uz to konstitucionālās iekārtas pamatu nodrošināšanu, kas saistīti ar varas dalīšanu, tiesu varas patstāvību un neatkarīgu tiesu varu. Tiesneša neatkarība nav pilsoņa, kas ieņem tiesneša amatu, personiska privilēģija, bet gan mehānisms publisko interešu, vispirms tiesas spriešanas, aizsardzībai, kā arī ir jāņem vērā tiesnešu darba īpašais režīms un paaugstinātais profesionālais risks.⁵⁰

⁴⁸ Kaņeps A., Pastars E. Neaizskart neaizskaramo?! Pieejams: <http://providus.lv/article/neaizskart-neaizskaramo> [aplūkots: 2017.gada 10. aprīlī].

⁴⁹ Pleps J. Satversmes 30.pants: kā grozīt? Pieejams: <http://politika.lv/article/satversmes-30-pants-ka-grozit> [aplūkots 2017.gada 10.aprīlī]

⁵⁰ Pleps J., Pastars E., Pakalne I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 557.lpp.

Tiesneša neaizskaramība, tai skaitā kriminālprocesuālā imunitāte ir viens no nozīmīgākajiem tiesneša neatkarības aspektiem. Lai izslēgtu jebkādu tiesneša neatkarības apdraudējumu, tiesnesi pie kriminālatbildības parasti var saukt, saņemot likumā noteiktas institūcijas piekrišanu. Piekrišanas jēga un būtība ir nevis pasargāt tiesnesi no stāšanās tiesas priekšā, bet gan izslēgt jebkādas šaubas par tiesneša neatkarības apdraudējumu.⁵¹ Kā vēl vienu aspektu var minēt – *apspriedes istabas noslēpumu*. Tiesību doktrīnā apspriežu istaba tiek saistīta ar noslēpumu par koleģiāla lēmuma pieņemšanas gaitu. Tiesas apspriedes noslēpums nodrošina konfidencialitāti procesam, kā tiesa meklē, analizē un nonāk pie secinājumiem par izlemjamo jautājumu. Apspriežu istabas noslēpums ir sava veida tiesnešu neatkarības garantija sprieduma taisīšanā. Tādā veidā tiesneši gūst pārliecību, ka viņu apspriede un viedokļi, kas tajā izteikti, netiks izpausti, nodrošina viņiem iespēju brīvi iztirzāt katru spriedumā izlemjamo jautājumu, tā ir kā garantija drošai rīcībai.⁵² Tiesneša neaizskaramību pat īsti nevarētu saukt par privilēģiju, tā ir pašsaprotama nepieciešamība, kura ir vajadzīga, lai tiesnesis pilnvērtīgi varētu veikt savus amata pienākumus. Tiesnesis nevar būt ietekmējams, atbilstoši tiesu varas neatkarībai. Šī neaizskaramība ir tā, kas pasargā tiesnesi un nodrošina sekmīgu amata pienākumu pildīšanu.

Personai ir jāatbilst likumā „Par tiesu varu” noteiktiem kritērijiem, lai tā būtu par tiesnesi. 51. pantā ir noteikts, ka, izraugoties kandidātu tiesneša amatam, jāievēro princips, ka par tiesnesi var strādāt tikai Latvijas pilsonis — augsti kvalificēts un godīgs jurists. Likuma 55. pantā ir noteikti konkrēti gadījumi, kādos persona nevar būt par tiesnesi, proti, par tiesnesi nevar būt personas, kas agrāk sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas), kā arī personas, kuras agrāk izdarījušas noziedzīgu nodarījumu, bet no soda izciešanas atbrīvotas sakarā ar noilgumu, amnestiju vai apžēlošanu, vai arī tādas personas, kuras sauktas pie kriminālatbildības, bet krimināllieta pret kurām izbeigta uz nereabilitējoša pamata vai personas pret kurām uzsākta kriminālvajāšana. Šajā likumā ir skaidri noteikts, kādas personas var vai nevar būt par tiesnešiem. No personas, kura atbilst noteiktajiem kritērijiem, nav nemaz sagaidāma tāda rīcība, kur rīcības sekas varētu būt izdarīts noziedzīgs nodarījums, kā rezultāta persona būtu saucama pie kriminālatbildības.

Satversmes 83. pantā ir noteikts, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti. Likumā „Par tiesu varu” pirmajā pantā ir noteikts, ka Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara. Taču panta otrā daļa nosaka, ka tiesu varu īsteno

⁵¹ Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīgā: LU Akadēmiskais apgāds 2012., 205.lpp

⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Disciplinārtiesas 2015.gada 19.janvāra lēmums disciplinārlietā nr. DT-3/2015. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesa/disciplinartiesas-lemumi/> [aplūkots:2017. gada 7.aprīlī]

atbilstoši tiesiskuma principam un ka tiesnesis ir neatkarīgs un pakļauts tikai likumam, kas ir nostiprināts arī Satversmē. Arī no šī likuma 13. panta izriet tiesneša neaizskaramība, kurā ir paredzēts, ka tiesnesis ar tiesas spriešanu saistīto pienākumu izpildes laikā ir neaizskarams. Taču panta otrā daļa ietver sevī regulējumu, kā uzsākams kriminālprocess pret tiesnesi, proti, pret tiesnesi krimināllietu var ierosināt tikai Latvijas Republikas ģenerālprokurors, bet, lai tiesnesi sauktu pie kriminālatbildības (un vajadzības gadījumā – apcietinātu), ir nepieciešama Saeimas piekrišana. Lēmumu par tiesneša apcietināšanu, piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai pieņem tam īpaši pilnvarots Augstākās Tiesas tiesnesis. Likuma „Par tiesu varu” 13. panta otrā daļa pārklājas ar KPL 120. panta otro daļu, vienīgā atšķirība ir tā, ka KPL 120. panta otrajā daļā bez tiesneša ir minēts vēl tiesībsargs, uz kuru attiecas tāds pats regulējums par kriminālprocesa uzsākšanu.

Satversmes tiesas likumu pieņēma 1996.gada 6.maijā. Šo likumu pieņemot, tika izveidota Latvijas konstitucionālā tiesa un tās tiesnešiem tāpat kā vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem tika noteikta kriminālprocesuālā imunitāte.⁵³ Likuma 35.pants nosaka pamatus **Satversmes tiesas tiesneša** neaizskaramībai. Proti, kriminālvajāšanas uzsākšana pret Satversmes tiesas tiesnesi, kā arī viņa apcietināšana nav pieļaujama bez Satversmes tiesas piekrišanas. Šī lēmuma pieņemšanai nepieciešams visa tiesnešu sastāva absolūtais balsu vairākums. Bet Satversmes tiesas tiesneša aizturēšana, piespiedu atvešana un pakļaušana kratīšanai var notikt tikai ar Satversmes tiesas piekrišanu. Jautājumus par tiesneša aizturēšanu vai piespiedu atvešanu Satversmes tiesa izskata triju tiesnešu sastāvā.

Satversmes tiesas tiesnesis nav aizskarams bez Satversmes tiesas ziņas, līdz ar to Satversmes tiesneša neaizskaramība ir atkarīga no Satversmes tiesas. Taču neaizskaramības regulējums citiem tiesnešiem ir atšķirīgs, proti, pret vispārējās jurisdikcijas tiesas tiesnesi kriminālprocesu var uzsākt tikai ģenerālprokurors, tā saukšanai pie kriminālatbildības ir nepieciešama Saeimas piekrišana, bet lēmumu par tiesneša apcietināšanu, piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai pieņem tam īpaši pilnvarots Augstākās Tiesas tiesnesis.⁵⁴

Salīdzinot likumā paredzēto Satversmes tiesas tiesnešu imunitāti ar iepriekš aplūkoto citu tiesnešu imunitāti, ir saskatāmas atšķirības pret viena veida amatpersonām – tiesnešiem. Likumā „Par tiesu varu” 1.pantā trešajā daļā ir noteikts, ka tiesu vara Latvijā pieder rajonu (pilsētu) tiesām, apgabaltiesām, Augstākajai tiesai un Satversmes tiesai. Tādējādi tiesu varai piederīgās amatpersonas - tiesneši, gan vispārējās jurisdikcijas tiesā, gan

⁵³ Satversmes tiesas likums, 35.pants: LR likums, 05.06.1996., Latvijas Vēstnesis, 14.06.1996., nr.103

⁵⁴ Likums „Par tiesu varu”, 13.pants: LR likums, 15.12.1992., Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 14.01.1993. nr.1./2.

Satversmes tiesā - visi ir vienlīdzīgi tiesneši.⁵⁵ Jautājums, kāpēc Satversmes tiesas tiesnešiem noteiktās imunitātes atcelšanas kārtība ir atšķirīga? Konstitucionālo tiesu statusu un vietu politiskajā sistēmā precīzi ir norādījis armēņu valststiesībnieks *Dr.iur.* G. Hačatrjans: „*Konstitucionālā tiesa[...] neietilpst vispārējās jurisdikcijas tiesu sistēmā un nevar tikt vienādota ar tām, ne ar kādu no varām. Salīdzinājumā ar citām tiesām tai ir piešķirts izņēmuma statuss[...], faktiski konstitucionālā tiesa ir neatkarīga vara, kuras uzdevums ir nodrošināt konstitūcijas ievērošanu visās jomās.*” Tomēr citētais autors neapstrīd šīs institūcijas formālo piederību tiesu varai, atzīstot, ka konstitucionālajai tiesai tiesu varas hierarhijā jābūt prioritārai lomai.⁵⁶ Salīdzinājumā ar citām tiesām konstitucionālajai tiesai ir piešķirts īpašs statuss. Būtiski ir ņemt vērā konstitucionālās tiesas kompetenci un tās sprieduma spēka iedarbību uz citu tiesu darbību.⁵⁷ Piemēram, KPL 2.pantā otrajā daļā ir noteikts, ka Latvijas Republikas tiesību normas piemērošanā ievēro Satversmes tiesas spriedumā sniegto attiecīgās normas interpretāciju, savukārt Administratīvā procesa likuma 15.panta piektā daļa nosaka, ka tiesa vai iestāde piemēro Satversmes tiesas interpretāciju par tiesību normu.

Atbildot uz iepriekš uzdoto jautājumu par Satversmes tiesas tiesnešu imunitātes atšķirīgo imunitātes atcelšanas kārtību, iespējamais pamats ir konstitucionālajai tiesai piešķirtais īpašais statuss. Satversmes tiesa ir tā, kas realizē konstitucionālās kontroles funkcijas arī attiecībā uz Saeimu, tas ir noteikts Satversmes 85. pantā, proti, Satversmes tiesa izskata lietas par „likumu atbilstību Satversmei” un tai ir tiesības „atzīt par spēkā neesošiem likumus”. Tas nozīmē, ka jebkādi Saeimas iespējai ietekmēt Satversmes tiesu ir jābūt izslēgtai.⁵⁸

Prokuratūra ir tiesu varas institūcija, kas patstāvīgi veic uzraudzību pār likumības ievērošanu Prokuratūras likumā noteiktās kompetences ietvaros. Prokuratūras uzdevums ir reaģēt uz likuma pārkāpumu un nodrošināt ar to saistītās lietas izlemšanu likumā noteiktajā kārtībā.⁵⁹ Savukārt **prokurors** ir prokuratūras amatpersona, kas kriminālprocesā realizē uzraudzības, izmeklēšanas, kriminālvajāšanas, valsts apsūdzības uzturēšanas un citas KPL noteiktās funkcijas.⁶⁰ 1994.gada 19.maijā spēkā stājās Prokuratūras likums, kura 7.pantā ir noteikts neaizskaramības saturs prokuroriem, kā arī KPL 120.panta ceturtajā daļā ir

⁵⁵ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

⁵⁶ Pleps J., Pastars E., Pakalne I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 586.lpp.

⁵⁷ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

⁵⁸ Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīgā: LU Akadēmiskais apgāds 2012., 207.lpp

⁵⁹ Prokuratūras likums, 1.pants: LR likums, 19.05.1994., Latvijas Vēstnesis, 02.06.1994., nr.65.

⁶⁰ Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem. G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīgā: Tiesu namu aģentūra, 2010. 8.lpp

nostiprināta prokurora kriminālprocesuālā imunitāte. Prokuratūras likuma 7.panta pirmā daļa nosaka, ka pret prokuroru var uzsākt kriminālvajāšanu, to aizturēt, apcietināt, atvest piespiedu kārtā, kā arī pakļaut kratīšanai - likumā noteiktajā kārtībā, par to nekavējoties paziņojot ģenerālprokuroram. KPL 120. panta ceturtajā daļā ir noteikts tieši tas pats, kas jau minētajā Prokuratūras likuma 7. pantā, ka uz prokuroru attiecināma vispārējā kriminālprocesuālā kārtība.

Prokuroriem noteiktais imunitātes saturs stipri atšķiras no pārējo amatpersonu noteiktā imunitātes satura, piemēram, tiesnešu, kuri arī tāpat kā prokurori ir piederīgi tiesu varai. Lai tiesnesi sauktu pie kriminālatbildības ir nepieciešama Saeimas vai Satversmes tiesas piekrišana, taču attiecībā uz prokuroriem nekāda piekrišana nav nepieciešama, pietiek ar ziņošanu ģenerālprokuroram. Kāpēc prokuroru imunitātes saturs ir atšķirīgs no tiesnešu imunitātes satura, ja šīs amatpersonas ir piederīgas tiesu varai?

Kā jau minēts, prokurors ir tiesu varai piederīga amatpersona, kura realizē izmeklēšanas uzraudzības, izmeklēšanas, kriminālvajāšanas, valsts apsūdzības uzturēšanas un citas kriminālprocesa likumā noteiktās funkcijas.⁶¹ Prokurora amatam piekrītošās funkcijas ir pietiekoši būtiskas, lai tās aizsargātu ar kriminālprocesuālo imunitāti, prokurors ir neatņemams kriminālprocesa „elements”. Tradicionāli valsts amatpersonas ir apveltītas ar neaizskaramību amatam piekrītošo funkciju dēļ, lai tiktu pasargāta amatpersonu profesionālā darbība, nepamatoti tajā neiejaucoties. Prokurors neveic mazāk būtiskas funkcijas savā profesionālajā darbībā kā tiesnesis vai otrādi, abas amatpersonu grupas ir piederīgas tiesu varai, jautājums par tiesnešu un prokuroru imunitātes saturu atšķirību paliek neatbildēts.

Autore uzskata, ka prokuroru imunitātes saturs ir jāpalielina vismaz tik daudz, kā tas ir noteikts KPL 120. panta piektajā daļā attiecībā uz Valsts drošības iestādes, Iekšējās drošības biroja un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām. Tās var aizturēt, atvest piespiedu kārtā, pakļaut kratīšanai, izdarīt kratīšanu vai apskati tās dzīvojamās vai dienesta telpās, personiskajā vai dienesta transportlīdzeklī, kā arī saukt pie kriminālatbildības tikai ar ģenerālprokurora piekrišanu. Šāds regulējums attiecībā arī uz prokuroriem būtu optimāls. Lai veiktu procesuālās darbības pret prokuroru, būtu nepieciešama ģenerālprokurora piekrišana, nevis tikai nevis tikai ziņošana.

⁶¹ Kriminālprocesa likums, 36.pants: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 11.maijs, nr.74.

2.3. Izpildvaras amatpersonu neaizskaramība

Izpildvara ir likumpamatots valsts varas atzars, kam raksturīgs universālisms, priekšmetisks un organizējošs raksturs. Izpildvarai ir likumpamatots raksturs. Visām tās darbībām un aktiem ir jābalstās uz likumu. Izpildvaras darbība nedrīkst būt vērsta pret likumu, bet gan uz tā izpildi. Izpildvara pilda likumā noteiktos uzdevumus un izlemj likumdošanas kārtībā neizšķirtus jautājumus likumā noteiktā kārtībā un robežās. Līdz ar to tai piekrīt viss, kas neatrodas likumdevēja un tiesu kompetencē. Izpildvaras priekšgalā atrodas valdība – Ministru kabinets. Lai valsts darbības jomā nerastos „baltie plankumi”, par kuriem neviens nav atbildīgs, valdībai ir jāatbild parlamentam par pārvaldes darbību. Saskaņā ar Satversmes 58. pantu Ministru kabinetam ir pakļautas visas valsts pārvaldes iekārtas. Tas nozīmē, ka, izņemot likumdošanas darbību un tiesvedību, valdība ir atbildīga par visām valsts darbībām.⁶²

Pie izpildvaras piederošo amatpersonu grupas pieder Ministru kabineta locekļi, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un valsts drošības iestāžu amatpersonas, kuru kriminālprocesuālās neaizskaramības saturu autore apskatīs šajā nodaļā.

Kriminālprocesa likumā nekas nav minēts par **Ministru kabineta locekļu** neaizskaramību. Vai tāda maz eksistē? Autore apskatīja šīm amatpersonām piekritošo speciālo tiesību normu - Ministru kabineta iekārtas likumu. Šī likuma ceturtais pants paredz izpildvaras pārstāvju atbildību, nosakot sekojošo: Ministru kabinets kopumā atbild par valdības īstenoto politiku, bet Ministru prezidents ir politiski atbildīgs par Ministru kabineta darbu kopumā. Katrs Ministru kabineta loceklis ir politiski atbildīgs par savu rīcību. Neatkarīgi no politiskās atbildības Ministru kabineta loceklis par savu rīcību ir atbildīgs arī saskaņā ar krimināltiesisko, administratīvo vai civiltiesisko atbildību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.

No šī panta ietvertā izpildvaras pārstāvju atbildības satura secināms, ka Ministru kabineta locekļu atbildības saturs ir tieši tāds pats kā jebkura cita Latvijas Republikas pilsoņa atbildības saturs. Ministru kabineta locekļiem kriminālprocesuālā imunitāte nav paredzēta ne Satversmē, ne citos normatīvajos aktos, atšķirībā no iepriekš aplūkotajām amatpersonām, kur Saeimas deputātam Valsts prezidentam un tiesnešiem kriminālprocesuālā imunitāte izriet no Satversmes, bet citām amatpersonām neaizskaramība nostiprināta tām piekritošajās speciālajās tiesību normās un KPL 120.pantā.

Lai gan citās valstīs ir paredzēta Ministru kabineta locekļu neaizskaramība, piemēram, tepat kaimiņos – Lietuvā. Lietuvas Republikas konstitūcijas 100.pantā ir noteikts, ka Ministru

⁶² Pleps J., Pastars E., Pakalne I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 472.lpp

prezidentu un ministrus nevar saukt pie kriminālatbildības, aizturēt vai citādi ierobežot to brīvību bez Seima jeb parlamenta iepriekšējas piekrišanas, bet laika posmā starp Seima sesijām - bez iepriekšējas Republikas prezidenta piekrišanas.

Likumdevējs Latvijā piešķīris kriminālprocesuālo imunitāti šādām pie izpildvaras piederošām amatpersonām - valsts drošības iestāžu: Satversmes aizsardzības biroja, Militārās izlūkošanas un drošības dienesta, Drošības policijas⁶³; Iekšējās drošības biroja un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām.

Valsts drošības iestāžu likuma 18. pants nosaka, ka **valsts drošības iestāžu amatpersonas** valsts teritorijā bez ģenerālprokurora piekrišanas nav saucamas pie kriminālatbildības, tās nedrīkst pakļaut aizturēšanai (arī administratīvajai aizturēšanai), kratīšanai, piespiedu atvešanai. Tāpat kratīšanai vai apskatei nav pakļaujamas to dzīvojamās vai dienesta telpas, personiskie vai dienesta transporta līdzekļi. Taču kriminālprocesuālie ierobežojumi uz šīm amatpersonām nav attiecināmi gadījumos, kad tās ir notvertas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, par ko 24 stundu laikā jāinformē ģenerālprokurors un attiecīgās valsts drošības iestādes vadītājs.

To pašu arī nosaka Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 12.panta trešā daļa attiecībā uz **Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām**. Jau vairākkārt minētā KPL 120. panta piektā daļa pārklājas ar nupat divām norādītajām speciālajām tiesību normām, kur paredzēta ģenerālprokurora piekrišana, lai piemērotu piespiedu procesuālās darbības šīm amatpersonām. Saskaņā ar šī panta piekto daļu šāds pats regulējums attiecas arī uz **Iekšējās drošības biroja amatpersonām**. Taču Iekšējās drošības biroja likuma 11.pantā nekas atsevišķi nav noteikts par šī biroja amatpersonu kriminālprocesuālo imunitāti. Šajā pantā ir noteikts vienīgi tas, ka neviens, izņemot amatpersonas, kuras tam īpaši pilnvarojis likums, nav tiesīgs iejaukties biroja un tā amatpersonu darbībā un, ka Iekšējās drošības biroja amatpersonu nedrīkst administratīvi aizturēt. Biroja amatpersonas statuss izmantojams vienīgi tās likumīgo pienākumu veikšanai.

Ģenerālprokurora *piekrišana* ir ietekmīgāks tiesiskais līdzeklis par *informēšanu*, jo tādā veidā tiek garantēta amatpersonas neaizskaramība līdz noteiktam brīdim, kad ģenerālprokurors piekrīt vai arī nepiekrīt piespiedu procesuālo darbību veikšanai pret amatpersonām. Atšķirībā jau no pieminētās prokuroru neaizskaramības, šo amatpersonu neaizskaramības apjoms ir plašāks.⁶⁴

⁶³ Valsts drošības iestāžu likums, 11.panta pirmā daļa: LR likums. 05.05.1994. Latvijas Vēstnesis, 19.05.1994., nr.59.

⁶⁴ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

2.4. Tiesībsarga kriminālprocesuālā neaizskaramība

Tiesībsarga institūts ir viens no jaunākajiem institūtiem Latvijā, pie kura pieder **tiesībsargs** kā amatpersona, kura ir apveltīta arī ar kriminālprocesuālo imunitāti. Tiesībsargs ir Saeimas ievēlēta amatpersona, kas rūpējas par to, lai Latvijā tiktu ievērotas cilvēktiesības un lai valsts pārvalde un pašvaldības ievērotu labas pārvaldības principu. Tiesībsargs tāpat kā tiesneši savā darbībā ir neatkarīgs un pakļaujas vienīgi likumam.⁶⁵

Apskatot tiesībsargam piekrītošo speciālo tiesību normu – Tiesībsarga likumu, var nonākt pie tiesībsarga neaizskaramības regulējuma, kurš ietverts likuma 4.panta ceturtajā daļā, kas savukārt norāda uz KPL 120.panta otro daļu: tiesībsarga kriminālprocesuālā imunitāte nosakāma pēc kriminālprocesa likuma. Proti, kriminālprocesu pret tiesībsargu drīkst uzsākt tikai ģenerālprokurors. Tiesībsargu tāpat kā tiesnesi var apcietināt tikai ar Saeimas piekrišanu. Lēmumu par tiesībsarga apcietināšanu, piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai pieņem īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis.

Tiesībsarga likums noteic, ka tiesībsargs savā darbībā ir neatkarīgs un pakļaujas vienīgi likumam, amatā to apstiprina Saeima. Tiesībsarga amatam piekrītošās funkcijas ir: veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu, izvērtēt un veicināt labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu, sekmēt sabiedrības informētību un izpratni par cilvēktiesībām, par šo tiesību aizsardzības mehānismiem. Īstenojot šīs funkcijas, tiesībsargs sniedz ieteikumus, vēršas pie citiem tiesību subjektiem ar priekšlikumu ierosināt lietas, sniedz ziņojumus.⁶⁶

Autore līdz galam nepiekrīt *Dr.iur.* Violetas Zeppas-Priedītes promocijas darbā „Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte” paustajam viedoklim: „... *tiesībsarga darbība, ko raksturo augstas pakāpes rīcības neatkarība, vērtējama kā citiem nesaistoša, jo saistīta vien ar atzinumu sniegšanu, viedokļa izteikšanu, ierosinājumu izteikšanu. Ombuds nav ne tiesnesis, ne advokāts, tas nevar pieņemt vispārsaistošus lēmumus. Tādējādi vienīgais attaisnojums tiesībsarga imunitātes noteikšanai atrodams vien tā augstās hierarhijas vietā citu valsts amatpersonu vidū...kriminālprocesa interešu īstenošanas nolūkā būtu jāatsakās no tiesībsarga procesuālās imunitātes.*” Lai gan tiesībsarga funkciju veikšana izpaužas kā ieteikumu sniegšana, tas nenozīmē, ka neatradīsies kāds oponents vai kāds, kurš ar tiesībsarga darbību varētu tikt aizskarts, piemēram, saņemot tiesībsarga atteikumu par iesniegto

⁶⁵ Tiesībsarga institūts. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/par-mums/tiesibsarga-institucija> [aplūkots: 2017. gada 18.aprīlis]

⁶⁶ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

iesniegumu. Autore vēlreiz vēlas uzsvērt, ka kriminālprocesuālā imunitāte nav privilēģija, bet gan veids kā nodrošināt valsts amatpersonai piekrītošo funkciju īstenošanu, galu galā valsts amatpersonas īsteno tās funkcijas, kuras tai ir uzticējusi valsts.

Neaizskaramība tā ir nepieciešamība, nevis privilēģija. Visām aplūkotajām valsts amatpersonām neaizskaramības pamats izriet no veicamo funkciju būtiskuma. Ar neaizskaramību tiek garantēta valsts amatpersonai uzticēto funkciju izpilde, amatpersonai īstenojot tai uzticētās funkcijas ir vajadzīga sava veida garantija drošai rīcībai. Vienām amatpersonām imunitātes apjoms ir plašāks, bet citām – šaurāks. Tas ir atkarīgs no tā kādas funkcijas amatpersonai valsts ir uzticējusi un cik neatkarīga ir amatpersona to īstenošanā.

3. VALSTS AMATPERSONAS KRIMINĀLPROCESUĀLĀS IMUNITĀTES ATCELŠANAS PAMATS

Iepriekšējā nodaļā jau apskatīts, cik plašs imunitātes apmērs piemīt katrai amatpersonu grupai, un kāds ir valsts amatpersonu neaizskaramības pamats. Aptverot šī darba otrajā nodaļā valsts amatpersonām noteiktās kriminālprocesuālās imunitātes izpausmes veidus, ir vērojamas kopējās iezīmes, kuras raksturo valsts amatpersonu kriminālprocesuālo imunitāti kā tiesību institūtu. Gandrīz visām amatpersonu grupām imunitāte attiecas uz kriminālprocesa vai kriminālvajāšanas uzsākšanu, aizturēšanu, apcietināšanu un kratīšanu. Šajā nodaļā darba autore apskatīs valsts amatpersonu kriminālprocesuālās imunitātes atcelšanas pamatu jeb gadījumus, kuros valsts amatpersonas no neaizskaramām kļūst par aizskaramām.

3.1. Valsts amatpersonas pakļaušana kratīšanai

Kratīšana ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir telpas, apvidus teritorijas, transportlīdzekļa un atsevišķas personas piespiedu pārmeklēšana nolūkā atrast un izņemt meklējamo objektu, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka meklējamais objekts atrodas kratīšanas vietā.⁶⁷ Kratīšanas kā izmeklēšanas darbības mērķis ir atrast un izņemt meklējamo objektu.

Arī KPL 120.pantā tiek runāts par kratīšanu, pakļaušanu tai valsts amatpersonu, tādā veidā ietekmējot amatpersonu neaizskaramību. Šajā pantā atsevišķi kratīšanas veidi nav izdalīti, tajā noteikts tikai tas, ka visas šajā pantā uzskaitītās amatpersonas - tiesnesis, Saeimas deputāts, prokurors, valsts drošības iestāžu amatpersonas, tiesībsargs – pie noteiktiem nosacījumiem ir pakļaujams kratīšanai. Detalizētāks uz kratīšanu vērsts regulējums šajā pantā ir attiecībā uz Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu, nosakot, ka kratīšanu var izdarīt tās dzīvojamās vai dienesta telpās, personiskajā vai dienesta transportlīdzeklī.

Saeimas deputāta, tiesneša un tiesībsarga kratīšanai ir nepieciešama Saeimas piekrišana, taču Satversmes tiesneša kratīšanai – Satversmes tiesas piekrišana, valsts drošības iestāžu un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām nepieciešama ģenerālprokurora piekrišana. Taču prokuroru var pakļaut kratīšanai likumā noteiktajā kārtībā, nekavējoties ziņojot ģenerālprokuroram.

⁶⁷ Kriminālprocesa likums, 179.pants: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 11.maijs, nr.74.

KPL 180.panta pirmā daļa paredz, ka kratīšanas veikšanai ir nepieciešams izmeklēšanas tiesneša vai tiesas lēmums. Taču šī panta trešajā daļā tiek runāts par kratīšanu neatliekamajos gadījumos, kad novilcināšanas dēļ meklējamie priekšmeti vai dokumenti var tikt iznīcināti, noslēpti vai sabojāti vai arī meklējamā persona var aizbēgt. Rodas jautājums, kas notiek gadījumos, kad kratīšana ir jāizdara pie valsts amatpersonas, kurai piemīt procesuālā imunitāte un izmeklēšanas darbībai nepieciešama noteiktas institūcijas piekrišana. Vai tā kratīšana kā izmeklēšanas darbība nezaudē savu jēgu?

Valsts amatpersonu gadījumā, prasot kompetento institūciju atļauju kratīšanas veikšanai, nevar runāt par šīs izmeklēšanas darbības būtību, jo gaidot piekrišanu, meklējamie priekšmeti vai dokumenti var tikt iznīcināti, noslēpti vai sabojāti. Kā jau iepriekš minēts, KPL 120. pantā netiek izdalītas atsevišķas situācijas attiecībā uz kratīšanu saistībā ar valsts amatpersonām, kuram piemīt kriminālprocesuālā imunitāte. Autoresprāt, kratīšanas gadījumos arī uz valsts amatpersonām būtu jāattiecina vispārējā kārtībā līdzīgi kā pie atsevišķu amatpersonu aizturēšanas paša nozieguma izdarīšanas brīdī. Kratīšanai rezultāts var būt tikai tās negaidītības dēļ, ar pašreizējo KPL 120.panta regulējumu netiek nodrošināts šīs izmeklēšanas darbības mērķis attiecībā uz kratīšanas veikšanu.

3.2.Valsts amatpersonas aizturēšana

KPL 263.pantā ir noteikts, ka aizturēšana ir personas brīvības atņemšana uz laiku līdz 48 stundām bez izmeklēšanas tiesneša lēmuma, ja pastāv aizturēšanas nosacījumi. Šie nosacījumi izriet no KPL 264.panta, proti, personu var aizturēt tikai tad, ja ir pamats pieņēmumam par tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, par kuru var piemērot brīvības atņemšanas sodu, un ja pastāv kāds no šādiem nosacījumiem:

- persona pārsteigta tieši noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī, tūlīt pēc tam vai arī bēgot no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas;
- uz personu kā noziedzīga nodarījuma izdarītāju norāda cietušais vai cita persona, kura redzējusi notikumu vai citādā veidā tieši ieguvusi šādu informāciju;
- pie personas pašas vai tās lietošanā esošajās telpās vai citos objektos atrastas acīmredzamas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas pēdas;
- noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietā atrastas šīs personas atstātas pēdas.

Arī visām KPL 120. pantā ietvertajām amatpersonu grupām imunitāte attiecas uz aizturēšanu, taču ir vērojamas atšķirības sakarā ar dažādu amatpersonu aizturēšanu. Tā piemēram, Satversmes 29. pantā ir noteikts, ka Saeimas locekli nevar apcietināt, izdarīt pie

viņa kratīšanas, ne citādi aprobežot viņa personas brīvību, ja tam nepiekrīt Saeima, bet Saeimas locekli var apcietināt, ja to notver pie paša nozieguma pastrādāšanas. Savukārt KPL 120.panta otrajā daļā ir noteikts, ka ja tiesnesis vai tiesībsargs ir notverts smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, lēmums par aizturēšanu nav nepieciešams, bet 24 stundu laikā ir jāinformē īpaši pilnvarotais Augstākās tiesas tiesnesis un ģenerālprokurors. Šī paša panta piektajā daļā ir noteikts, ka valsts drošības iestādes, Iekšējās drošības biroja un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu var aizturēt tikai ar ģenerālprokurora piekrišanu. Ja amatpersona ir notverta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, šāda piekrišana nav nepieciešama, bet 24 stundu laikā ir jāinformē ģenerālprokurors un attiecīgās iestādes vai biroja vadītājs. Savukārt, Satversmes tiesas likuma 35.panta otrajā daļā ir noteikts, ka Satversmes tiesas tiesneša aizturēšana, piespiedu atvešana un pakļaušana kratīšanai var notikt tikai ar Satversmes tiesas piekrišanu.

Satversmes 29. pantā aizturēšana nav tieši pieminēta, bet ir noteikts, ka Saeimas locekli var apcietināt, ja to notver pie paša nozieguma pastrādāšanas. Bet no KPL 120. panta izriet, ka tādas valsts amatpersonas kā tiesnešus, tiesībsargu, iespējams aizturēt bez attiecīgās institūcijas piekrišanas, ja ir izdarīts smags vai sevišķi smags noziegums. Kas nozīmē, ja ir izdarīts kriminālpārkāpums vai mazāk smags noziegums – ir nepieciešama attiecīgo institūciju piekrišana. Bet valsts drošības iestādes, Iekšējās drošības biroja un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonas iespējams aizturēt bez ģenerālprokurora piekrišanas gadījumā, ja amatpersona ir notverta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Savukārt, Satversmes tiesas tiesnešu aizturēšana ir atkarīga no Satversmes tiesas.

Autore, pētot Satversmes 29. pantā noteikto regulējumu par Saeimas locekļa „aizturēšanu”, nonāca pie atbildes, ka šajā pantā minētais jēdziens „apcietinājums” pēc būtības ietver sevī kriminālprocesa likumā minēto aizturēšanu.⁶⁸ Ne jau visas personas, kuras pilnvarotas veikt kriminālprocesuālās darbības, šajā gadījumā notver Saeimas locekli nozieguma izdarīšanas brīdī, zina, ka vēsturiski Satversmē ietvertais jēdziens „apcietinājums”

⁶⁸ Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. 157.lpp: “Attiecībā uz jautājumu par aizturēšanas izpratni LR Satversmes regulējumā, nepieciešams ielūkoties kriminālprocesuālo tiesību normu vēsturiskajā regulējumā. Proti – 1864.gada Krievijas „Kriminālprocesa ustava” 416.pants noteica, ka „*Lai aizkavētu apsūdzamiem atraušanos no izmeklēšanas, tiek sperti šādi soļi: 1) uzturēšanās zīmes atņemšana vai paraksta ņemšana, ka atnāks pie izmeklētāja un neatstās dzīves vietu, 2) nodošana zem policijas uzraudzības, 3) apgalvojuma prasīšana, 4) ķīlu ņemšana, 5) mājas arests, 6) apcietināšana*”. Vērtējot minēto regulējumu atbilstoši pašlaik esošajam regulējumam, secināms, ka minētie pasākumi ir uzskatāmi par tādiem, ko KPL definē kā piespiedu līdzekļus (to apstiprina arī, piemēram, „Kriminālprocesa ustava” 420.pantā noteiktais, ka par „nodrošināšanas līdzekli” sauc apcietinājumu). Tādējādi, izzinot LR Satversmē minētā jēdziena „apcietinājums” nozīmi, jāsecina, ka tas ir viens no kriminālprocesuālajiem piespiedu līdzekļiem. Turklāt, ņemot vērā, ka „Kriminālprocesa ustava” citviet nav teikts, ka pastāv vēl kādi citi piespiedu līdzekļi, kas būtu piemērojami līdzīgā nolūkā, jāsecina, ka apcietināšana pēc būtības ietver sevī gan KPL minēto apcietināšanu, gan aizturēšanu.”

ietver sevī arī aizturēšanas jēdzienu. Autoresprāt, ir nepieciešams kopējs aizturēšanas regulējums, attiecība uz valsts amatpersonām, kuras apveltītas ar kriminālprocesuālo imunitāti, šāds regulējums būtu jāietver KPL 120. pantā.

Pievēršoties Satversmes tiesnešu aizturēšanai, autore vēlas atgriezties pie aizturēšanas būtības, proti, saskaņā ar KPL 263. pantu personu aiztur nekavējoties, neveicot papildus darbības - negaidot izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Kā aizturēšanas priekšnoteikums ir noteiktu nosacījumu pastāvēšana, piemēram, persona pārsteigta tieši noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī, tūlīt pēc tam vai arī bēgot no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas. Tātad, aizturēšanas būtība ir rīkoties nekavējoties, lai nebūtu iespējama noziedzīgā nodarījuma izdarījušās personas jebkāda veida izvairīšanās no atbildības. Autoresprāt, Satversmes tiesas likuma 35. panta otrajā daļā par tiesneša aizturēšanu noteiktais ir pretrunā ar nu pat minēto aizturēšanas būtību, jo aizturēšanas īstenošana ir atkarīga no Satversmes tiesas, šeit neparādās atsevišķi gadījumi, kā tas ir attiecība uz valsts amatpersonām, tai skaitā tiesnešiem, kuru aizturēšana ir regulēta KPL 120. pantā, kur par notveršanu smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas brīdī nav nepieciešama noteiktas institūcijas piekrišana. Līdzīgu regulējumu, par aizturēšanu smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas brīdī, varētu attiecināt arī uz Satversmes tiesas tiesnešiem. Protams, ir nepieciešams nodrošināt šo tiesnešu neaizskaramību, lai tie varētu pienācīgi pildīt savus amata pienākumus, bet visam ir savas robežas, situācijās, kad Satversmes tiesas tiesnesis notverts smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas brīdī, tiesnesi vajadzētu aizturēt bez Satversmes tiesas piekrišanas tāpat kā tas ir attiecībā uz tiesībsargu un vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem.

Līdz ar to iespējams secināt, ka aizturēšanas regulējums, attiecībā uz valsts amatpersonām, kuras apveltītas ar kriminālprocesuālo imunitāti, ir atšķirīgs. Autoresprāt, visām ar kriminālprocesuālo imunitāti apveltītajām amatpersonām ir nepieciešams vienots aizturēšanas regulējums attiecībā uz aizturēšanu smagu vai sevišķi smagu nozieguma izdarīšanas brīdī, proti, šīs amatpersonas būtu aizturamas bez attiecīgo institūciju piekrišanas.

3.3. Kriminālvajāšanas uzsākšana pret valsts amatpersonu

Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošajā vārdnīcā dots jēdziena „kriminālvajāšana” skaidrojums. Proti, kriminālvajāšanu veic ģenerālprokurors un viņam pakļautie prokurori. Kriminālprocesuālā nozīmē kriminālvajāšana sākas brīdī, kad persona tiek saukta pie kriminālatbildības, sastādot lēmumu par saukšanu pie kriminālatbildības. Ar šo laika punktu lietā parādās apsūdzība, kurā ir noteiktas personas kriminālatbildības robežas. Vienlaicīgi sāk figurēt apsūdzētais, kuram likums piešķir plašas tiesības. Sāk darboties kriminālvajāšanas

funkcija un tās pretstats – aizstāvība. Šo funkciju mijiedarbība virza procesu, īstenojot kriminālprocesa uzdevumus un nodrošinot tā mērķi – patiesības noskaidrošanu krimināllietā.⁶⁹

Arī KPL 402.pantā ir noteikts, ka pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības ir, ja izmeklēšanā savāktie pierādījumi norāda uz konkrētas personas vainu izmeklējamā noziedzīgā nodarījumā un prokurors ir pārliecināts, ka pierādījumi to apstiprina.

Kā tas izriet no KPL 120. panta, kriminālprocesuālā imunitāte nosaka īpašu kārtību personas saukšanai pie kriminālatbildības. Valsts amatpersonu kriminālvajāšana var tikt īstenota, pastāvot noteiktiem priekšnoteikumiem – **pirmkārt**, prokuroram ir jāiesniedz kompetentajai institūcijai ierosinājums piekrišanas saņemšanai, ierosinājumā norādot noziedzīga nodarījuma izdarīšanas apstākļus, ciktāl tie kriminālprocesā noskaidroti, **otrkārt**, ir nepieciešama kompetentās institūcijas piekrišana.

Proti, Valsts prezidents, Saeimas deputāts⁷⁰, tiesnesis un tiesībsargs var tikt saukti pie kriminālatbildības tikai ar Saeimas piekrišanu, valsts drošības iestādes un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonas - ar ģenerālprokurora piekrišanu⁷¹, bet Satversmes tiesas tiesneši – ar Satversmes tiesas piekrišanu.⁷² Līdz ar šo institūciju piekrišanas došanu, valsts amatpersona zaudē kriminālprocesuālo imunitāti. Bet iespējams arī gadījums, kad ierosinājums, kurš vērsts uz amatpersonas kriminālvajāšanas uzsākšanu, tiek noraidīts. Piemēram, ja Saeima nepiekrīt Saeimas locekļa saukšanai pie kriminālatbildības, kriminālprocess ir jāaptur saskaņā ar KPL 378.panta pirmās daļas 4. punktu.

Saeimas kārtības rullī 179. panta pirmās daļas 2. punktā ir noteikts, ka Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija sagatavo Saeimas lēmuma projektu sakarā ar Ģenerālprokuratūras iesniegumu par kriminālvajāšanas ierosināšanu pret Saeimas locekli, viņa apcietināšanu, aizturēšanu, kratīšanas izdarīšanu vai citādu personas brīvības ierobežošanu. Praksē ir bijuši gadījumi, kad Saeima ir izšķīrusies par deputāta kriminālprocesuālās imunitātes saglabāšanu vai tās atcelšanu.

Piemēram, 2002.gada 13.jūnijā Saeimas Mandātu un iesniegumu komisija izskatīja Ģenerālprokuratūras iesniegumu, kurā ir lūgts Saeimai piekrist kriminālvajāšanas uzsākšanai pret Saeimas locekli deputātu Imantu Burvi, lai sauktu pie kriminālatbildības par naudas piesavināšanos. Mandātu un iesniegumu komisija vēltīja divas sēdes šā jautājuma izskatīšanai, un izskatīja to paša deputāta klātbūtnē. Pats I. Burvis, uzstājoties debatēs,

⁶⁹ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1998., 137.lpp

⁷⁰ Latvijas Republikas Satversme, 30., 54. panti: LR likums, 15.02.1922. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1994, 6.nr

⁷¹ Kriminālprocesa likums, 120.pants: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 11.maijs, nr.74.

⁷² Satversmes tiesas likums, 35.pants: LR likums, 05.06.1996., Latvijas Vēstnesis, 14.06.1996., nr.103.

neiebilda un pat norādīja, ka vēlas, lai viņam tiktu atcelta kriminālprocesuālā imunitāte. Deputāts atklāja, ka tikai tādā veidā viņš varēs aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, kā tas ir noteikts Satversmes 92.pantā. Saeimas sēdē ar 40 balsīm „par”, 5 – „pret”, un 26 atturoties, nolēma atbalstīt lēmuma projektu „Piekrīst kriminālvajāšanas uzsākšanai pret 7.Saeimas deputātu Imantu Burvi”. Ar šo lēmumu tika atcelta I. Burvim piemītošā kriminālprocesuālā imunitāte un prokuratūra varēja uzsākt kriminālvajāšanu.⁷³

Cits gadījums, kad deputāts netika izdots kriminālvajāšanai, bija, kad 7. Saeima attiecās izdot kriminālvajāšanai J. Ādamsonu, pret kuru bija ierosināta krimināllieta par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.⁷⁴ „Par piekrišanu kriminālvajāšanas uzsākšanai pret Saeimas deputātu Jāni Ādamsonu” Saeima lēma ar 47 balsīm „pret”, 41 balsi „par” un 5 atturoties, kā rezultātā lēmums netika pieņemts. Līdz ar to deputātam J. Ādamsonam tika saglabāta viņa kriminālprocesuālā imunitāte, liedzot procesa virzītājam uzsākt kriminālvajāšanu. Pēc Saeimas locekļa statusa zaudēšanas kriminālprocess ir atjaunojams un persona ir saucama pie kriminālatbildības vispārējā kārtībā, līdz ar to Ādamsonam apsūdzība tika uzrādīta pēc tam, kad viņš zaudēja deputāta mandātu.⁷⁵

Praksē ir arī gadījumi, kad kriminālprocess uzsākts pret personu līdz tās deputāta mandāta apstiprināšanai. Līdz brīdim, kamēr nav apstiprināts mandāts, uz deputātu neattiecas KPL 120. pantā paredzētā imunitāte. Piemēram, deputāts J. Boldāns vēl nebija ieguvis deputāta pilnvaras, tāpēc Saeimai nemaz nebija jālemj par šīs personas kriminālprocesuālās imunitātes atcelšanu vai saglabāšanu. 2006.gada 7.novembrī 9. Saeimas pagaidu Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija vienbalsīgi lēma - atlikt Jura Boldāna 9.Saeimas deputāta pilnvaru apstiprināšanu. Šim lēmumam par pamatu bija Latgales tiesas apgabala prokuratūras atklātie apstākļi, ka ir pieņemts lēmums par J. Boldāna saukšanu pie kriminālatbildības, par līdzdalību dokumentu viltošanā vēlēšanās Balvu rajona Kubulu pagasta iecirknī.⁷⁶ 2006. gada J. Boldāns ieguva savas Saeimas locekļa pilnvaras, bet pamatojoties uz esošo kriminālvajāšanu, kā arī ņemot vērā ģenerālprokurora 2006.gada 8.novembra vēstuli⁷⁷, pagaidu Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija iesniedza lēmuma projektu, kas paredzēja

⁷³ Saeimas sēdes stenogramma: 2002.gada 13.jūnijs. Pieejams: http://saeima.lv/steno/2002/st_1306/st1306.htm [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī]

⁷⁴ Juristi rosina atcelt Saeimas deputāta imunitāti. Leta 2003.gada 11.decembris Pieejams: <http://m.delfi.lv/latvija/article.php?id=6997721> [aplūkots: 2017.gada 13. aprīlis]

⁷⁵ Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem. G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīgā: Tiesu namu aģentūra, 2010. 133.lpp

⁷⁶ Saeimas sēdes stenogramma: 2006.gada 7.novembris. Pieejams:<http://saeima.lv/steno/Saeima9/061107/st061107.htm> [aplūkots 2017.gada 9.aprīlī]

⁷⁷ Lēmuma projekts „Par Jura Boldāna 9.Saeimas deputāta pilnvaru apstiprināšanu un piekrišanu uzsāktās Jura Boldāna kriminālvajāšanas turpināšanai”. Rīgā, 2006.gada 16.novembris.

Pieejams:http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS_LmP.nsf/0/4EB4E6FA63C5D190C225734400374422?OpenDocument [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī]

gan J. Boldāna pilnvaru apstiprināšanu, gan piekrišanu deputāta kriminālvajāšanas turpināšanai. Rezultātā Saeima ar 58 balsīm „par” un 2 „atturas” lēma par deputāta pilnvaru apstiprināšanu un atļaušanu turpināt kriminālvajāšanu.⁷⁸ Saskaņā ar Saeimas kārtības rulli 17.panta otro daļu - Saeimas loceklis zaudē tiesības piedalīties Saeimas un tās komisiju, kā arī citu to institūciju sēdēs, kurās Saeima viņu ir ievēlējusi vai apstiprinājusi, līdz kriminālvajāšanas izbeigšanai vai līdz brīdim, kad stājas spēkā notiesājošs tiesas spriedums. Notiesājošais spriedums spēkā stājās 2008.gada 20.oktobrī, tāpēc saskaņā ar Saeimas kārtības rullī 18.panta pirmo daļu J. Boldāns ar sprieduma spēkā stāšanos dienu uzskatāms par izslēgtu no 9. Saeimas sastāva.

Praksē ir arī tādi gadījumi, kur deputāti izvēlas nolikt mandātu, pirms tie tiek saukti pie kriminālatbildības. Piemēram, tika uzsākts kriminālprocess par izvairīšanos no nodokļu nomaksas lielā apmērā organizētā grupā un noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu attiecībā pret trīsdesmit trīs aizdomās turētajiem, tai skaitā - 12.Saeimas deputāti Regīnu Ločmeli-Luņovu. Viņa izvēlējās nolikt mandātu, lai novērstu nopietnu kaitējumu gan pašas, gan arī partijas reputācijai.⁷⁹ Kā arī 10.Saeimas deputāts Juris Silovs izdarīja izvēli par labu deputāta mandāta nolikšanai. J. Silovs, vēl būdams Garkalnes novada domes priekšsēdētājs, bija izraisījis ceļu satiksmes negadījumu ar dienesta auto. Šo notikumu 2011.gadā atklāja, kā arī J. Silovs un viņa laulātā tika turēti aizdomās par krāpšanu.⁸⁰ Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija 2011.gada 28.aprīlī saņēma J. Silova iesniegumu par to, ka deputāts izšķīries par labu mandāta nolikšanai.⁸¹ Arī šajā gadījumā Saeimai izpalika iespējamā ierosinājuma no prokurora puses skatīšana.

Šādā veidā, deputātam noliekot mandātu, droši zināms, ka uzsāktais kriminālprocess turpināsies, jo iespējami gadījumi, kad deputāts netiek izdots kriminālvajāšanai un kriminālprocess līdz ar to tiek apturēts. Taču, apturot kriminālprocesu, nākas saskarties ar nākamo šķērslī – noilgumu. Proti, apturot kriminālprocesu, jāņem vērā, ka Saeimu ievēl uz 4 gadiem un ka iepriekšējās Saeimas locekļa pilnvaras izbeidzas, kad jaunievēlēta Saeima sanāk uz pirmo sēdi. Saeimas deputāta pilnvaras arī var izbeigties ar brīdi, kad viņš paziņojis par mandāta nolikšanu vai kad deputāts izslēgts no Saeimas sastāva. Kriminālprocess ir

⁷⁸ Saeimas sēdes stenogramma: 2006.gada 16.novembris. Pieejams: <http://saeima.lv/steno/Saeima9/061116/st061116.htm> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

⁷⁹ LETA/BNS. Ločmele-Luņova nolēmusi nolikt Saeimas deputāta mandātu http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/557791-locmeleluņova_nolemusi_nolikt_saeimas_deputata_mandatu [aplūkots: 2017.gada 1.maijā]

⁸⁰ Petrāne L. „Par krāpšanu aizdomās turētais deputāts Juris Silovs noliek 10.Saeimas mandātu”, 2011.gada 12.aprīlis. Pieejams: <http://www.db.lv/citas-zinas/par-krapsanu-aizdomas-turetais-deputats-juris-silovs-noliek-10-saeimas-mandatu-237875> [aplūkots 2017.gada 1.maijā]

⁸¹ Saeimas sēdes stenogramma: 2011.gada 28.aprīlis. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/55> [aplūkots 2017.gada 1.maijā]

atjaunojams, pēc Saeimas deputāta statusa zaudēšanas, ja nav iestājies kriminālatbildības noilgums.⁸²

Lai veiktu noteiktas kriminālprocesuālās darbības attiecībā pret Saeimas locekli, piemēram, apcietināt vai izdarīt pie viņa kratīšanas, ir nepieciešama Saeimas piekrišana. Taču ar brīdi, ka Saeima ir piekritusi kriminālvajāšanas uzsākšanai pret Saeimas locekli, prokuratūrai un tiesai ir tiesības piemērot attiecīgajam Saeimas loceklim visus kriminālprocesa likumā noteiktos piespiedu līdzekļus. Tā tas ir noteikts Saeimas kārtības ruļļa 17.panta otrajā daļā. Līdz brīdim, kamēr deputāts nav pakļauts kriminālvajāšanai, par katru piespiedu līdzekļa piemērošanu ir jāvēršas ar iesniegumu Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijā. Tādā veidā deputāts vēl ir neaizskarams, jo šīm darbībām ir nepieciešama Saeimas piekrišana. Taču ar kriminālvajāšanas uzsākšanu Saeimas loceklis zaudē savu neaizskaramību, jo ir pakļauts vispārējai kriminālprocesa kārtībai.

Ņemot vērā minēto, iespējams secināt, ka līdz ar kriminālvajāšanu Saeimas loceklis zaudē sev piemītošo kriminālprocesuālo imunitāti, jo tādā veidā pret šo amatpersonu vairs netiek piemērota īpaša procesuālā kārtība.

Interesanta situācija izveidojās, kad 2011. gada oktobra sākumā, kad ģenerālprokurors vērsās Satversmes tiesā un Saeimā, lūdzot lemt par piekrišanu uzsākt kriminālvajāšanu pret Satversmes tiesas tiesnesi V. Muižnieci. Prokuratūra uzskatīja, ka šajā jautājumā nepieciešama arī Saeimas piekrišana. Satversmes tiesa, izskatot ģenerālprokurora iesniegumu, 2011. gada 10. oktobra lēmumā, lai arī tieši nenoteica, ka Saeima nevar izlemt šādu jautājumu, tomēr precīzi norādīja, ka „Satversmes tiesas likumā ir paredzēta īpaša kārtība, kādā izlemjams jautājums par Satversmes tiesas tiesneša izdošanu kriminālvajāšanai. Kā jau iepriekš noskaidrots, lai uzsāktu Saeimas deputātu kriminālvajāšanu ir nepieciešamas Saeimas piekrišana, bet lai uzsāktu Satversmes tiesas tiesneša kriminālvajāšanu ir vajadzīga Satversmes tiesas piekrišana, tas ir noteikts Satversmes tiesas likuma 35. panta pirmajā daļā. Arī Saeima 3.novembrī apstiprināja Juridiskās komisijas sagatavoto lēmumu par to, ka lieta par piekrišanas došanu kriminālvajāšanas sākšanai pret V. Muižnieci pēc būtības nav apspriežama Saeimā, kas nozīmē to, ka tiesneša imunitātes atcelšanai piekrita Satversmes tiesa.⁸³ Ģenerālprokuratūra sagaidot Saeimas un Satversmes tiesas atbildi uzsāka kriminālvajāšanu pret Satversmes tiesas tiesnesi V. Muižnieci. Kriminālprocesu pret V. Muižnieci ierosināja par to, ka viņa, būdama valsts amatpersona - Saeimas deputāte,

⁸² Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem. G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīgā: Tiesu namu aģentūra, 2010. 133.lpp

⁸³ Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīgā: LU Akadēmiskais apgāds 2012., 207.lpp.

Juridiskās komisijas priekšsēdētāja, viltojusi tādu dokumentu kā Saeimas Juridiskās komisijas 2009.gada 1.septembra sēdes protokolu.⁸⁴

V. Muižniece 2010.gada 28.jūnijā Saeimā tika ievēlēta par Satversmes tiesas tiesnesi, bet līdz ar kriminālvajāšanas uzsākšanu tika apturēta V. Muižnieces kā Satversmes tiesas tiesneses pilnvaras.⁸⁵ Satversmes tiesa norādīja, ka gadījumā, ja stāsies spēkā notiesājošs spriedums, ar kuru V. Muižniece tiks atzīta par vainīgu, viņai tiesneša amats būs jāpamet. Kamēr notiesājošs spriedums nebija stājies spēkā, viņa varēja turpināt pildīt ar tiesneša darbu nesaistītos pienākumus.⁸⁶ Izskatot lietu pirmajā instancē, Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa 2012.gada 25.oktobrī V. Muižnieci atzina par vainīgu dokumenta viltošanā, ja to izdarījusi valsts amatpersona un sodīja ar naudas sodu desmit minimālo mēnešalgu apmērā. Izskatot lietu apelācijas kārtībā, Rīgas apgabaltiesa 2013.gada 11.novembrī pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Augstākās tiesas Krimināllietu departaments 2014. gada 19.jūnijā rakstveida procesā izskatīja V. Muižnieces kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas lēmumu. Augstākā tiesa apelācijas instances tiesas lēmumu atstāja negrozītu, bet V. Muižnieces kasācijas sūdzību noraidīja. Līdz ar to stājas spēkā notiesājošais spriedums, ar kuru V. Muižniece atzīta par vainīgu un sodīta par to, līdz ar Augstākās tiesas spriedumu Muižniece zaudēja amatu Satversmes tiesā.⁸⁷ Līdz ar šo kriminālprocesu tiesnese zaudēja savu amatu Satversmes tiesā un arī sev piemītošo kriminālprocesuālo imunitāti.

Kā tas izriet no iepriekš aplūkotajām situācijām, attiecībā uz Saeimas locekli, līdz brīdim, kad amatpersona nav izdota kriminālvajāšanai tiek piemērota īpaša procesuālā kārtība noteiktu darbību veikšanai, piemēram, aizturēšanai un kratīšanai ir nepieciešama atsevišķa piekrišana, bet līdz ar izdošanu kriminālvajāšanai īpaša procesuālā kārtība vairs netiek piemērota, tā tas ir saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 17.panta otro daļu. Šajā gadījumā līdz ar kriminālvajāšanas uzsākšanu Saeimas loceklis no neaizskarama kļūst par aizskaramu. Bet ar kuru brīdi Satversmes tiesas tiesnesis kļūst no neaizskarama par aizskaramu? Satversmes tiesas likumā nav skaidri noteikts, ka pēc institūcijas piekrišanas saņemšanas uzsākt

⁸⁴ Tiesai nodod lietu pret ST tiesnesi Muižnieci par dokumentu viltošanu. Leta. 2012. gada 25. janvāris. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/tiesai-nodod-lietu-pret-st-tiesnesi-muiznieci-par-dokumentu-viltosanu-13927749> [aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]

⁸⁵ Muižniece viltotā protokola lieta. 2013. gada 15. novembris. Pieejams: <http://deputatiuzdelnas.lv/lv/notikumu-hronika/lielakie-korupcijas-un-politikas-skandali/muizniece-un-saeimas-viltota-protokola-lieta.html?key=mui%C5%BEniece> [aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]

⁸⁶ Līdz ar Augstākās tiesas spriedumu Muižniece zaudē amatu Satversmes tiesā. Leta. 2014.gada 19.jūnijs. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/515154-lidz-ar-at-spriedumu-muizniece-zaude-amatu-st>[aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]

⁸⁷ Ziņas: Stājas spēkā notiesājošais spriedums Vinetas Muižnieces lietā. Jurista Vārds. 2014.gada 19. jūnijs. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/264724-stajas-speka-notiesajosais-spriedums-vinetas-muiznieces-lieta/> [aplūkots: 2017.gada 20. aprīlis]

kriminālvajāšanu pret Satversmes tiesas tiesībsargāšanu atkārtoti atļauja citām piespiedu darbībām nav jāprasa.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes.

1. „Valsts amatpersonas” termina saturs ir skaidrots dažādos tiesību avotos, no kuriem izriet
2. gan konkrēts valsts amatpersonu uzskaitījums, gan funkciju raksturojums. Taču veicamo funkciju nozīme ir galvenā iezīme, kas valsts amatpersonu par tādu padara, jo tikai veicot uzticētās funkcijas valsts vārdā, persona iegūst valsts amatpersonas statusu. Turklāt konkrēts valsts amatpersonu uzskaitījums normatīvajos aktos nevar būt izsmeļošs .
3. Neaizskaramība ir nepieciešamība, nevis privilēģija - ar neaizskaramību tiek garantēta valsts amatpersonai uzticēto funkciju izpilde. Valsts amatpersonai, īstenojot tai uzticētās funkcijas, ir vajadzīga sava veida garantija drošai rīcībai.
4. Pašreizējais Valsts prezidenta imunitātes regulējums ir samērā šaurs un rada neskaidrības, Kriminālprocesa likumā vajadzētu ietvert speciālu regulējumu valsts prezidenta kriminālprocesuālajai imunitātei, tas varētu būt šāds:

Valsts prezidentu nevar apcietināt, atvest piespiedu kārtā, izdarīt pie viņa kratīšanas vai aizturēt, ja tam nepiekrīt Saeima, ar ne mazāk kā divu trešdaļu balsu vairākumu.

5. Prokuroru imunitātes līmenis ir salīdzinoši zems. Tas ir jāpalielina vismaz tādā pašā līmenī, kā tas ir noteikts KPL 120. panta piektajā daļā attiecībā uz valsts drošības iestādes, Iekšējās drošības biroja un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām. Kriminālprocesa likuma 120. panta ceturrtā daļa būtu jāizsaka šādā redakcijā:

Prokuroru var aizturēt, atvest piespiedu kārtā, apcietināt vai saukt pie kriminālatbildības tikai ar ģenerālprokurora piekrišanu. Ja prokurors ir notverts smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas brīdī, šāda piekrišana nav nepieciešama, bet 24 stundu laikā ir jāinformē ģenerālprokurors.

6. Ministru kabineta locekļiem kriminālprocesuālā imunitāte nav paredzēta. Likumdevējs Latvijā piešķīris kriminālprocesuālo imunitāti šādām pie izpildvaras piederošām amatpersonām - valsts drošības iestāžu, Iekšējās drošības biroja un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām.
7. Prasot noteiktas institūcijas piekrišanu un pēc tam izdarot kratīšanu pie valsts amatpersonas, kratīšanai kā izmeklēšanas darbībai zūd jēga. Kratīšanas gadījumos uz valsts amatpersonām būtu jāattiecinā vispārējā kārtība. Līdz ar to, no KPL 120. panta otrās un piektās daļas būtu jāizslēdz kratīšana, bet no Satversmes 29.panta būtu jāizslēdz nosacījums, ka kratīšanas veikšanai ir nepieciešama Saeimas piekrišana.

8. Aizturēšanas regulējums, attiecībā uz valsts amatpersonām, kuras apveltītas ar kriminālprocesuālo imunitāti, ir atšķirīgs. Autoresprāt, visām ar kriminālprocesuālo imunitāti apveltītajām amatpersonām ir nepieciešams vienots aizturēšanas regulējums, proti, gadījumos, kad tās notvertas smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas brīdī - noteiktu institūciju piekrišana aizturēšanai nebūtu vajadzīga.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Daugavvanags A., Kļimoviča N., Angļu-latviešu Juridisko terminu vārdnīca. Rīgā: Avots, 2008.
2. Dišlers K. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstneša izdevums, 1925.
3. Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīgā: LU Akadēmiskais apgāds 2012.
4. Jakubaņecs V., Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. Rīgā: „P&K” tipogrāfija, 1999.
5. Kaņeps A. Skaidrojumi. Viedokļi. Deputātu neaizskaramība: vai Satversmē nepieciešami grozījumi. Jurista Vārds 2006 26. septembris, nr. 38
6. Kaņeps A., Pastars E. Neaizskart neaizskaramo?! Pieejams: <http://providus.lv/article/neaizskart-neaizskaramo> [aplūkots: 2017.gada 10. aprīlī].
7. Latviešu valodas vārdnīca 30000 pamatvārdu un to skaidrojumi. Rīga: Avots, 2006.
8. Litvins G. Saeimas deputāta imunitāte. Jurista Vārds 2015. 30. jūnijs, nr. 25
9. Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1998.
10. Pleps J. Satversmes 30.pants: kā grozīt? Pieejams: <http://politika.lv/article/satversmes-30-pants-ka-grozit> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]
11. Pleps J., Pastars E., Pakalne I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004
12. Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem. G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīgā: Tiesu namu aģentūra, 2010.
13. Švarcbahs R., E. Bištēviņš. Latīņu - Latvju vārdnīca. Rīga : Valters un Rapa, 1928.
14. Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5053>

Normatīvie akti:

15. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību, 8.pants. Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 31.10.2003, nr.153.
16. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas 2.pants. Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 30.11.2005, nr.191.
17. Konvencija par cīņu pret korupciju, kurā iesaistītas Eiropas Kopienas amatpersonas vai Eiropas Savienības dalībvalstu amatpersonas, kas izstrādāta, pamatojoties uz Līguma par

- Eiropas Savienību K.3 panta 2.punkta „c” apakšpunktu. Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 01.05.2004, 69.nr.
18. Latvijas Republikas Satversme, 30., 54. panti: LR likums, 15.02.1922. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1994, 6.nr
 19. Likums „Par tiesu varu”, 13.pants: LR likums, 15.12.1992., Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 14.01.1993. nr.1./2.
 20. Valsts drošības iestāžu likums, 11.panta pirmā daļa: LR likums. 05.05.1994. Latvijas Vēstnesis, 19.05.1994., nr.59.
 21. Prokuratūras likums, 1.pants: LR likums, 19.05.1994., Latvijas Vēstnesis, 02.06.1994., nr.65.
 22. Satversmes tiesas likums, 35.pants: LR likums, 05.06.1996., Latvijas Vēstnesis, 14.06.1996., nr.103
 23. Krimināllikums: LR likums, 17.06.1998., Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998., nr.199./200.
 24. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. 01.01.2003. Latvijas Vēstnesis, 21.06.2002, nr.94.
 25. Likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, 4.pants: LR likums. Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2002., nr.11.
 26. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 11.maijs, nr.74.
 27. The Constitution of the Republic of Hungary., para. 12., 13. Ungārijas Republikas likums. Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=325825 [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]
 28. The Constitution of the Republic of Lithuania. Lietuvas Republikaslikums. Pieejams:<http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/Lithuania%20Constitution.pdf> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]
 29. Republic of Lithuania law on Presidential elections., para.39. Lietuvas Republikaslikums. Pieejams:<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9069> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]
 30. The Constitution of the Republic of Estonia., para.85. Igaunijas Republikas likums. Pieejams:<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013003/consolide> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]
 31. The Constitution of Greece., para. 86. Grieķijas likums. Pieejams: <http://www.hri.org/docs/syntagma/> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]
 32. The Constitution of the Republic of Poland. Polijas Republikas likums. Pieejams: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> [aplūkots: 2017. gada 15. aprīlī]

33. The Constitution of the Republic of Cyprus., para. 45. Kipras Republikas likums.
Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=189903#LinkTarget_1934
[aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]
34. The Constitution of the Republic of Serbia., para 119. Serbijas Republikas likums.
Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=191259 [aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]
35. The Constitution of the Republic of Croatia., para. 106. Horvātijas Republikas likums.
Pieejams: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11243> [aplūkots: 2017. gada 16. aprīlī]

Juridiskās prakses materiāli:

36. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Disciplinārtiesas 2015.gada 19.janvāra lēmums disciplinārlietā nr. DT-3/2015. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstakotiesu/disciplinartiesa/disciplinartiesas-lemumi/> [aplūkots:2017. gada 7.aprīlī]

Citi avoti:

37. Saeimas sēdes stenogramma: 2002.gada 13.jūnijs. Pieejams: http://saeima.lv/steno/2002/st_1306/st1306.htm [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī]
38. Juristi rosina atcelt Saeimas deputāta imunitāti. Leta 2003.gada 11.decembris Pieejams: <http://m.delfi.lv/latvija/article.php?id=6997721> [aplūkots: 2017.gada 13. aprīlis]
39. Saeimas sēdes stenogramma: 2006.gada 7.novembris. Pieejams:<http://saeima.lv/steno/Saeima9/061107/st061107.htm> [aplūkots 2017.gada 9.aprīlī]
40. Lēmuma projekts „Par Jura Boldāna 9.Saeimas deputāta pilnvaru apstiprināšanu un piekrišanu uzsāktās Jura Boldāna kriminālvajāšanas turpināšanai”. Rīgā, 2006.gada 16.novembris.
Pieejams:http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS_LmP.nsf/0/4EB4E6FA63C5D190C225734400374422?OpenDocument [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī]
41. Saeimas sēdes stenogramma: 2006.gada 16.novembris. Pieejams:<http://saeima.lv/steno/Saeima9/061116/st061116.htm> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]
42. Tieslietu ministrijas pētījums. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: Likums un prakse. 2007. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots: 2017.gada 2. aprīlis]

43. Ločmele-Luņova nolēmusi nolikt Saeimas deputāta mandātu. LETA/BNS.
http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/557791-locmeleluņova_nolemusi_nolikt_saeimas_deputata_mandatu [aplūkots: 2017.gada 1.maijā]
44. Petrāne L. „Par krāpšanu aizdomās turētais deputāts Juris Silovs noliek 10.Saeimas mandātu”, 2011.gada 12.aprīlis. Pieejams: <http://www.db.lv/citas-zinas/par-krapsanu-aizdomas-turetais-deputats-juris-silovs-noliek-10-saeimas-mandatu-237875> [aplūkots 2017.gada 1.maijā]
45. Saeimas sēdes stenogramma: 2011.gada 28.aprīlis. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/55> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlis]
46. Tiesai nodod lietu pret ST tiesnesi Muižnieci par dokumentu viltošanu. Leta. 2012. gada 25. janvāris. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/tiesai-nodod-lietu-pret-st-tiesnesi-muiznieci-par-dokumentu-viltosanu-13927749> [aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]
47. Muižniece viltotā protokola lieta. 2013. gada 15. novembris. Pieejams: <http://deputatiuzdelnas.lv/lv/notikumu-hronika/lielakie-korupcijas-un-politikas-skandali/muizniece-un-saeimas-viltota-protokola-lieta.html?key=mui%C5%BEiece> [aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]
48. Līdz ar Augstākās tiesas spriedumu Muižniece zaudē amatu Satversmes tiesā. Leta. 2014.gada 19.jūnijs. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/515154-lidz_ar_at_spriedumu_muizniece_zaude_amatu_st [aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]
49. Ziņas: Stājas spēkā notiesājošais spriedums Vinetas Muižnieces lietā. Jurista Vārds. 2014.gada 19. jūnijs. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/264724-stajas-speka-notiesajosais-spriedums-vinetas-muiznieces-lieta/> [aplūkots: 2017.gada 20.aprīlis]
50. Latvijas Republikas 12. Saeimas. Juridiskās komisijas deputātu darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes videoieraksts. Rīgā: 2017. gada 21. martā Pieejams: <https://goo.gl/G0GLjd>. [aplūkots: 2017.gada 10.maijā]
51. Latvijas Republikas 12. Saeimas juridiskās komisijas deputātu darba grupas valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes protokols nr.11. Rīgā: 2017. gada 21. martā Pieejams: <http://www.saeima.lv/documents/f32736d807aec4458c1da4cda714ac9c38cac83f> [aplūkots: 2017.gada 10.maijā]
52. Tiesībsarga institūts. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/par-mums/tiesibsarga-institucija> [aplūkots: 2017.gada 18.aprīlis]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autors: Annija Krista Kļava

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītājs: Lekt.,Mg.iur. Gunārs Kūtris

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 22.05.2017.

Metodiķe:_____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

20__gada _____._____ prot.Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Komisijas sekretāre:_____